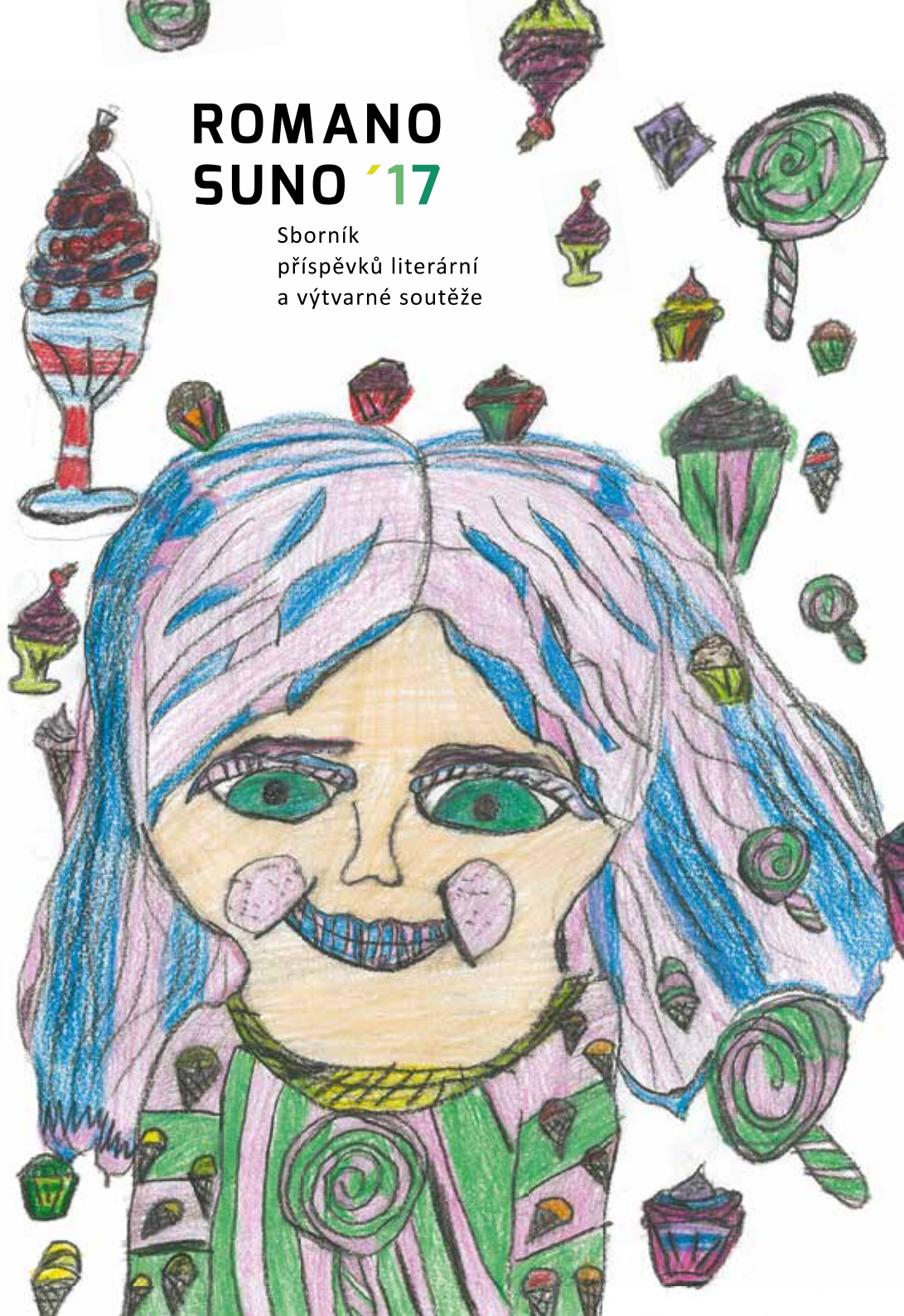

ROMANO SUNO '17

Sborník
příspěvků literární
a výtvarné soutěže

ROMANO SUNO '17

Sborník
příspěvků literární
a výtvarné soutěže

Romano suno 2017

Sborník příspěvků literární a výtvarné soutěže

Vydala Nová škola, o. p. s.

Překlad z romštiny do češtiny: Iveta Kokyová

Korektura českého jazyka: Kristýna Hrdinková

Korektura romského jazyka: Jan Ort

Koordinátor projektu: Marie Bořkovcová

Grafická úprava a sazba: Terezie Chlěbcová

Kresba na obálce: Silvie Feriová

Tisk: ReproArt Liberec s. r. o.

První vydání 150 ks

Kontakt:

Nová škola, o. p. s.

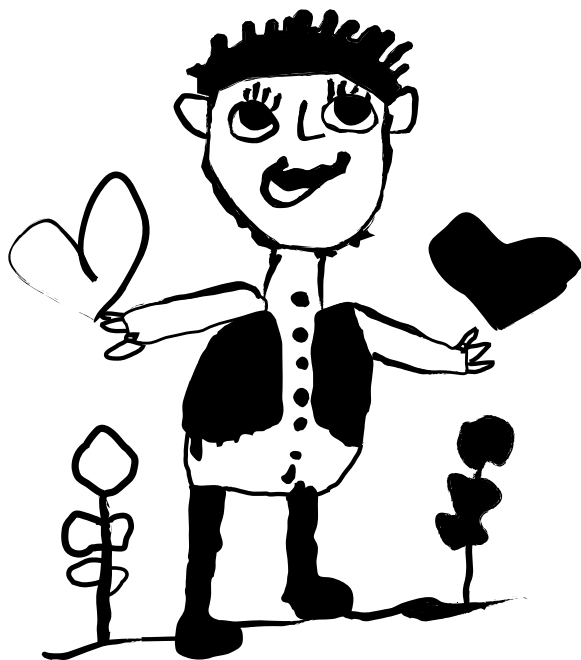
Křižíkova 344/6, Praha 8, 180 00

www.novaskolaops.cz

© Nová škola, o. p. s.

Doporučená cena: 120 Kč

ISBN 978-80-905807-6-3

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

Sborník příspěvků k 20. ročníku literární a výtvarné soutěže

Praha 2017

Vážení čtenáři, milí soutěžící,

držíte v rukou výběr z příběhů, úvah a výpovědí, které nám do Nové školy, o. p. s. poslali děti i dospělí z různých koutů České republiky. Letošního – už dvacátého – ročníku soutěže se účastnilo ke čtyřem stům autorů.

Cílem soutěže Romano suno (Romský sen) je povzbudit ty, kteří romsky mluví, aby svůj jazyk používali, a to i na veřejnosti, a aby romsky také psali – o sobě a svých zkušenostech, o světě, ve kterém žijí. Při četbě sborníku můžete do rozličných světů těchto dětí a mladých lidí nahlédnout i vy.

Témata letošního ročníku byla:

Soske som rado pro svetos / **Proč jsem rád na světě**

Hin lačhes, te e famelija bari? / **Je dobré mít velkou rodinu?**

Miro suno / **Můj sen**

Sostar ačhiľom zoraleder / **Co tě nezabije, to tě posílí**

So šaj o gadže sikhľon le Romendar? A so amen lendar? / **V čem by si mohli vzít „Češi“ z Romů příklad a naopak my od nich?**

V literární porotě zasedl František Bikár (novinář), Iveta Kokyová (prozaička), Marek Babšický (sponzor soutěže) a Věra Cvoreňová (pracující v neziskové organizaci s romskými dětmi). V porotě pro kategorii mluveného slova zasedli David Tišer (performer), opět Iveta Kokyová a František Bikár (novinář). Výtvarná porota sestávala z výtvarníků Ladislavy Gažiové, Terezie Chlíbcové a Antonína Střížka. Svého vítěze si volili také středoškolští studenti na třech středních školách: na Gymnáziu Evolution Sázkavská, na Gymnáziu Jana Nerudy a na Střední odborné škole managementu a práva.

V letošním kulatém ročníku jsme se rozhodli navrátit se ve výtvarné části soutěže blíže k jejím kořenům. Výtvarná část do Romano suna přibyla pro romské i neromské děti, které stály o účast v soutěži, romsky ale neumí – ti soutěžili se svými ilustracemi k textům svých romsky mluvících spolužáků. Stále ale přibývalo obrázků, v nichž se jejich autoři vyjadřovali k tématům daného ročníku buď přímo, anebo dokonce prostě zaslali své hezké obrázky s nejrůznějšími tématy. Letos jsme proto přednostně oceňovali obrázky ilu-

strující některé z pěti témat vybraných pro tento účel.

Ve sborníku je také publikován výběr textů, které děti vytvořily na dílnách tvůrčího psaní v romštině v rámci projektu Vaker romanés, který můžeme realizovat díky podpoře MŠMT.

Oproti předchozím letům neuveřejňujeme práce dětí ani podle věkových kategorií a umístění, ani podle témat. Příspěvky jsme promíchali tak, aby se rozmanité zkušenosti naopak střídaly a čtení jste měli pestřejší.

Některé překlady do češtiny pořídili sami autoři, ostatní příspěvky jsme přeložili v Nové škole. Texty jsme se snažili upravovat co nejméně, aby neztratily svou autenticitu. V romštině jsme proto ponechávali některé nářeční prvky a v obou jazycích jsme nejednotné jazykové prostředky sjednocovali s přihlédnutím ke stylu vyjadřování daného autora. Obsahově jsme do překladů zasahovali jenom v ojedinělých případech, v nichž se obsah nebo jeho význam rozcházel s předlohou.

Děkujeme všem dětem a dospělým, kteří se letošního Romano suna svou tvorbou zúčastnili. Patří jim náš obdiv a respekt! Vítězům, do jejichž prací se můžete začíst na následujících stranách, navíc srdečně gratulujeme.

Hezké a inspirativní čtení přeji

Máša Bořkocová a Jan Zajíc, koordinátoři Romano suna

Výsledky literární a výtvarné soutěže

Literární část soutěže

strana 10 – 79

1. kategorie (1.-3. roč. ZŠ)

1. místo – Diana Pechová, Klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 1. ročník
2. místo – Tereza Šandorová, Klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 1. ročník
3. místo – Kevin Tulej, Klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 2. ročník

2. kategorie (4.-6. roč. ZŠ)

1. místo – Barbora Pohlodková, ZŠ Havlíčkova, Kraslice, 6. ročník
2. místo – Marie Petíková, ZŠ Javornického, Vysoké Mýto, 5. ročník
3. místo – Jiří Ondič, ZŠ Svatopluka Čecha, Kojetín, 6. ročník
– Růžena Hangurbadžová, ZŠ Dr. Horáka, Prostějov, 4. ročník
– Erik Muha, ZŠ Pařížská, Kladno, 6. ročník.

Cena studentů z Gymnázia Evolution Sázavská – Patrik Šarisský,
ZŠ Svatopluka Čecha, Kojetín, 6. ročník

3. věková kategorie (7.-9. roč. ZŠ)

1. místo – Marie Kalejová, ZŠ Tyršova, Trmice, 7. ročník
 2. místo – Tereza Plachetková, ZŠ Škrobálkova, Ostrava, 8. ročník
 3. místo – Natalie Priestová, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník
- Speciální cena za příběh – Adriana Gažiová, ZŠ Gebauerova, Ostrava,
7. ročník

Cena studentů z Gymnázia Jana Nerudy – Markéta Ondičová, ZŠ Svatopluka
Čecha, Kojetín, 8. ročník

Cena studentů ze SOŠ managementu a práva Olšanská – Jaroslav Ondič,
ZŠ Hlavní, Ústí nad Labem-Neštětice, 8. ročník.

4. věková kategorie (studenti SŠ)

1. místo – Tomáš Tulej, Klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 17 let
2. místo – Darina Onodyová, SŠ V Hati, Černovice, 17 let
– Simona Siváková, SŠ V Hati, Černovice, 18 let
3. místo – Robin Kandráč, Klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 2. ročník SŠ
– Pavla Trochcová, SŠ V Hati, Černovice, 17 let

5. věková kategorie (dospělí)

1. místo – Eva Kropiwnická (Baro kamiben), Karviná
 2. místo – Klára Pompová (Sostar ačhiľom zoraľeder), Kojetín
 3. místo – Klára Pompová (Hin lačhes, te e famiľija bari), Kojetín
- Speciální cena za poezii – Eva Kropiwnická (Ma rode avri pomsta), Karviná

Mluvené slovo

1. kategorie (1.-3. roč. ZŠ)

1. místo – Vlasta, Gabriela a Jesika Zonkovy, ZŠ Ostrava-Mariánské hory, Karasova
2. místo – Alena Janová, Velká Británie, 3. ročník
3. místo – Melisa Janová, Velká Británie, 1. ročník

2. kategorie (4.-6. roč. ZŠ)

1. místo – Mariana Balogová, Sára a Patricie Pohlodkovy, ZŠ Havlíčkova, Kraslice, 5. a 6. ročník
2. místo – Silvie Feriová a Božena Dunková, ZŠ Nám. 28. října, Brno, 10 a 11 let
3. místo – Erik Muha a David Pulo, ZŠ Pařížská, Kladno, 6. ročník

3. kategorie (7.-9. roč. ZŠ)

1. místo – Růžena Poláková a Erika Packová, ZŠ Škrobálkova, Ostrava, 8. ročník
2. místo – Francezca a Sára Gurecké, Praha, 15 a 13 let
3. místo – Denis, Derek a Kevin Kandráčovi, Klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 6. a 8. ročník

Výtvarná část soutěže

strana 80 – 119

1. kategorie (1.-3. roč. ZŠ)

1. místo – Jan Berky, ZŠ Purkyňova, Frýdlant, 3. ročník
 2. místo – Anna Marie Perná, ZŠ Zlatnická, Most, 0. ročník
 3. místo – Andrea Večeřová, ZŠ Nám. 28. října, Brno, 3. ročník
- Speciální cena za kombinovanou techniku – Melisa Tulejová, Gabriel Tulej, Jiří Kandráč, Kiara Kandrová, Justin Ščuka, Filip Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín, 2. ročník

2. kategorie (4.-6. roč. ZŠ)

1. místo – Marek Husák, ZŠ Školní náměstí, Ústí nad Labem, 5. ročník
 2. místo – Silvie Feriová, ZŠ Nám. 28. října, Brno
 3. místo – Dominik Husár, NZDM Společně-Jekhetane, Ostrava, 4. ročník
- Michaela Schůtová, ZŠ Havlíčkova, Kraslice, 6. ročník

3. kategorie (7.-9. roč. ZŠ)

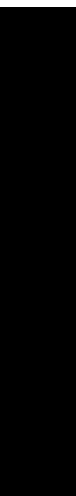
1. místo – Dominik Kováč, ZŠ Havlíčkova, Kraslice, 7. ročník
2. místo – Šimon Rajtmajer, ZŠ Havlíčkova, Kraslice, 7. ročník
3. místo – Martin Juřica, ZŠ Turkmenská, Vsetín, 7. ročník

4. kategorie (středoškoláci)

1. místo – Markéta Toráková, SŠ V Hati, Černovice, 16 let
2. místo – Darina Onodyová, SŠ V Hati, Černovice, 17 let
3. místo – Gita Tomková, SŠ V Hati, Černovice, 16 let

Výběr z textů vytvořených na dílnách tvůrčího psaní v romštině v projektu Vaker romanes.

Adriana Gažiová, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník
Barbora Pohlodková, ZŠ Havlíčkova, Kraslice, 6. ročník
Erik Baláž, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 8. ročník
Erik Muha, ZŠ Pařížská, Kladno, 6. ročník
Garcio Horváth, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník
Kludie Šandorová, ZŠ Nám. 28. října, Brno, 9. ročník
Kristýna Ištoková, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník
Marcela Ferencová, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník
Markéta Ondičová, ZŠ Svatopluka Čecha, Kojetín, 8. ročník
Natalie Priestová, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník
Tereza Plachetková, ZŠ Škrobálkova, Ostrava, 8. ročník

Literární část soutěže

Hin lačhes, te e famel'ija bari?

E fajta hin miro dživipen. Na som ňigda korkori. Šunav pes bezpečnones. O problemi rešinas savore. Te pes vesekedinas la pheňaha, ta veseke-dinas pes savore, caľi fajta, aľe pro agor o dad zaačhel a zorales zaviskinel: „Imar dost!“ U amen phandas o muja. Sam rado, hoj o dad khere, bo has amendar het a avľas pale ke amende. E daj pes pal amende starinel the pratinel. O ulohi peske kerav varekana, sar man hin kruški, kodoj pes sikhavav. E daj amenge le čhavenge našťi pomožinel, bo na džanel te genel aňi te irinel. Man hin tiš problemi te irinel the te genel. Gondol'ínás, soske te avel man bari fajta. Me som andal bari fajta. Hin man dešutrin phrala the pheňa. E daj na kamelas dešuštare čhaven, na plaňinelas kajci čhaven. Savore phrala pheňa amenca nane. Me len ňigda na dikhl'om. Andro kher sam ča pandž čhave. Nekphuredere phraleske hin bišujekh berš a nekterneder hino o phral, so leske ochto berš. Džala andre peršo trjeda. Mange hin dešutrin berš. Hin man mek trin pheňa. Savore sam šov čhave. O lav, či hin lačhes bari fajta - Me mange gondol'ínav, hoj bari fajta hin, te hin furt vareko pašes, aľe feder te hin cikňi fajta, hoj te den e daj o dad savorenge vareso, na ča chaben a gada, aľe hoj lenge te pomožinen le ulohenca andre škola. Žičind'omas mange te džal paš o moros the te dikhel aver svetos, na ča o svetos la fajtaha.

A sar me avá dospelo, kamav ča duje čhaven. Kamav lenge sa te kerel, so ča jon kamena a kamav, hoj te džanen te genel the te irinel.

Je dobré mít velkou rodinu?

Rodina je můj život. Nejsem nikdy sama. Cítím se v bezpečí. Problémy řešíme společně. Když se se sestrou hádáme, tak se začneme hádat všichni, celá rodina, ale nakonec táta zakročí a silně zařve: „Dost!“ A my ztichneme. Jsem ráda, že je táta doma, protože s námi dlouho nebyl a pak se k nám zase vrátil. Máma se o nás všechny stará, uklízí. Úkoly si dělám na kroužku doučování. Máma nám, dětem, pomoci nemůže, protože neumí číst ani psát. Já mám taky problémy se čtením a psáním.

Přemýšlela jsem o tom, proč mít velkou rodinu. Sama jsem z velké rodiny. Mám třináct sourozenců. Máma čtrnáct dětí nechtěla. Neplánovala to. Většina sourozenců s námi nežije. Nikdy jsem je neviděla. Doma je nás, dětí, jenom pět. Nejstaršímu je dvacet jedna a nejmladšímu osm let. Chodí do první třídy. Mně je třináct let. Mám ještě tři sestry. Dohromady je nás šest dětí. Otázka, jestli mít velkou rodinu? – Já si myslím, že velká rodina znamená mít pořád někoho na blízku, ale lepší je mít menší rodinu, aby rodiče mohli dětem dát to, co potřebují, nejen jídlo a oblečení, ale také aby jim pomohli s úkoly do školy. Přála bych si jet k moři a vidět i jiný svět, nejen svět rodiny.

Až budu dospělá, chci mít jenom dvě děti, abych jim mohla splnit všechno, co budou chtít, a aby uměly číst a psát.

Adriana Gažiová

Ostrava, 7. ročník ZŠ

Vičínáv man Adriana. Hin mange dešupandž berš. Hin man phrala. Vičinen pes Samuel a Erik. Amen sam dvojíčkí. Amen sam korkore. Me bi kamavas pheňora. Miri daj na kamel. Has amen rukono. Vičinelas pes Matis. Me les rado dikhav. Jov muľas. Pharo mange pal leste. Miri baba les tiš rado dikhelas. Sikhavlas les te cirdel pes pal e phuv, te del pozor. Jov sas baro goďaver rukono! Sar me a mire phrala avľam andal o foros a bisterďam e kleja, jov sas khere. Me vičindřom: „Matis, odker, odker!“ Jov chučkerlas a odkerďas. Me les igen rado čumidavas, mire Matiskus. Man has ochto berš. Me les davas oplatki počoral. Sar me a mire phrala chahas oplatki, jov mange čorelas a miri baba phenelas: „Chudav tut, Matis!“ Jov džanelas romanés a denašľas avri. Nřigda šoha pre leste na pobisterava.

Jmenuju se Adriana. Je mi patnáct let. Mám bratry. Jmenují se Samuel a Erik. Jsme dvojčata. Jsme sami. Chtěla bych sestřičku, ale máma nechce. Měli jsme psa. Jmenoval se Matis. Mám ho ráda. Umřel. Stýská se mi po něm. Babička ho taky měla ráda. Učila ho plazit se a hlídat. Byl to chytrý pes! Když jsme s bratry přišli z města a zapomněli jsme klíče, Matis byl doma. Zavolala jsem: „Matis, otevři, otevři!“ Skákal a otevřel. Mého Matýska jsem ráda pusinkovala. Měla jsem ho osm let. Dávala jsem mu potají oplatky. Když jsme s bratry jedli oplatky, kradl mi je. Babička říkala: „Chytím tě, Matis!“ Rozuměl romsky, utekl ven. Nikdy na něj nezapomenu.

Darina Onodyová
Černovice, 17 let

So tut na mundarla, koda tut dela zor

Phenel pes, hoj hin lačhes, te tut hin bari fajta. Me korkori peske duminav, hoj he, hoj čačipen. Te el bari fajta hin lačhiben the kamiben. Hin man bari fajta. Som jepaš romaňi, jepaš gadži, ta hin man fajta the pal le dadeskeri sera, the pal mira dakeri. The savore pre mande chinen. Na zaujiminav len. Imar but man mukhav korkori pre peste. Ta miro baro suno peske mange mušinav te kerel bije miri fajta. Hin man miro dino cjelos. Kamav te tavel andre karčma a paľis te ačhel šefkucharkake. O love, so zarodava, dava peske pre sera pre miro vlastno kher, kaj bi kamľomas te bešel peskere romahe andro miro dživipen. Pro istes kamav ciknes, ta andre miro dživipen patrinel the o čhavoro. Kada hoj mange phagerav o šero mira famelĵjaha, kada nane, hoj man dukhala o jilo pal lende calo miro dživipen. Amen o Roma džanas te gilavel, te khelel, kamas o bašaviben the hin amen lačo jilo, ta kaja phari skušenosca hin perdal ma skuška. Me džanav, hoj pes mange podarinela. Amen o Roma tiš keras buči. Daresave hine ča pre so-cijalka. O parne gadže igen keren buči. Majinás peske te lel lendar lačo priklados. Me ča kamav te jel buťakeri manušňi.

Co tě nezabije, to tě posílí

Říká se, že je dobré mít velkou rodinu. A já si myslím, že je to pravda. Mít velkou rodinu znamená mít podporu a lásku. Ale třeba já mám velkou rodinu, jsem napůl Romka. Mám rodinu z máminy i z tátovy strany.

Všichni na mě kašlou. Nezajímají se o mě. Už dlouho se spoléhám jen sama na sebe. Takže svůj velký sen si musím splnit taky bez rodiny. Mám svůj jasný cíl. Chci vařit v restauraci a po nějaké době být šéfkuchařkou. Z výplaty si budu šetřit na svůj vlastní byt, kde bych chtěla bydlet s mužem svého života. Určitě toužím po miminku, takže do mého života patří i dítě.

To, že si lámu hlavu nad mou rodinou, neznamená, že se budu trápit celý život. My, Romové, umíme zpívat, tančit, milujeme hudbu a máme dobrá srdce, takže tahle těžká zkušenost je i pro mne zkouškou. A já vím, že v ní obstojím. My, Romové, taky pracujeme. Někteří jsou na sociálce. Češi jsou hodně pracovití. Měli bychom si od nich vzít příklad. Chci být prostě pracovitý člověk.

Diana Pechová

Valašské Meziříčí, 1. ročník ZŠ

Miro suno

Vičínav pes Diana Pechovo. Hin mange eŧta berš the phirav andre peršo trida. Miro baro suno hin te chudel mira dajoratar the mire dadorestar vaš o vysvědčení nevo bicigľos. Miro nevo bicigľos bi majinelas te avel cikneder the majinelas bi les te avel šargo barva sar khamoro. Pro kormaňis bi les majinelas te avel farebne strapca. Palal bi kamľomas cikno verdanoro the andre leste bi vožindomas mire nekfeder popkici. Phirdomas bi leha paš o paňi the la daha te cinavel. Vaš oda, hoj te chudav o bicigľos, mušínav pes andre škola feder te sikhavel, hoj man te avel feder znamki. Akana man imar but snažínav. Khere mange ginav. Pal e škola mek phirav andro klubos Zeferino. Odoj man mek sikhavav le bibenca Katkenca the la bibaha Editaha. Pisinav mange odoj o kheratune ulohi. But man snažínav, hoj te chudav miro bicigľos andral o suno!

Můj Sen

Jmenuju se Diana Pechová. Mám sedm let a chodím do první třídy. Můj sen je dostat od maminky a tatínka za vysvědčení nové kolo. Moje nové kolo by mělo být menší. Mělo by mít žlutou barvu jako sluníčko. Na řídítkách bych chtěla mít barevné střapce. Vzadu bych měla vozíček a v něm bych vozila svoje nejlepší panenky. Jezdila bych s ním k vodě a s maminkou na nákupy. Abych kolo dostala, musím mít ve škole lepší známky. Tak se teď opravdu snažím. Doma si hodně čtu. Po škole chodím ještě do klubu Zeferino. Tam se učím s tetami Katkami a s tetou Editou. Píšu si tam také domácí úkoly. Hodně se snažím, abych to své vysněné kolo dostala.

Jenifer Hangurbadžová

Prostějov, 5. ročník ZŠ

Terňi učitelka (andal o vakeriben la babakero)

Sar phiravas andre škola, has amen terňi učitelka, kajsi, so la na has čhave. Has laskavo a kij'oda bešelas amenca andro kher. Sar avlam le phralenca le pheňenca khere, mišlinahas, kaj sam andre škola. A ča pre čeporo, sar samas andr'oda than, kaj la terňa učitelka dikhahas. Sar avahas andal e škola, mušinahas la dake le dadeske te pomožinel pre roľa. Ehas fejest andre oda kerad'ipen, kaj la motičkaha te chanel e zeleňina. Sar avahas pal e roľa, ta pisinahas o ulohi. E daj o dad ehas prisne, sar pisinahas o ulohi andre škola. Sar varesoske na achaluvahas, ta has amenge domukhlo te džal pal e terňi učitelka. Ehas fejest lačhi a rado amenge pomožinelas. Ehas igen šikovno a sikhavelas man the mire pheňen te sivel a te maľinel. Beršenca palis sikhavelas mire čhavoren, aľe oda imar bešelas peskera fajtaha.

Slečna učitelka (z vyprávění babičky)

Když jsem chodila do školy, měli jsme paní učitelku, která ještě neměla děti. Byla milá, a navíc bydlela u nás v našem domě. Když jsme se sourozenci přišli domů, připadali jsme si jako ve škole. Tedy jen po dobu, pokud jsme se pohybovali v prostorách, kde jsme slečnu učitelku potkávali. Když jsme přišli ze školy, museli jsme pomáhat rodičům na poli. Bylo úmorné v těch vedrech třeba s motyčkou okopávat zeleninu. Když jsme se vrátili z pole, psali jsme domácí úkoly. Rodiče byli přísní, nemohli jsme psát úlohy ve škole. Když jsme si doma s něčím nevěděli rady, měli jsme dovoleno navštívit naši slečnu učitelku. Byla moc milá a ráda nám pomohla. Byla také hodně šikovná a učila mě a moje sestry vyšívát a malovat. O několik let později učila také moje děti, ale to už bydlela jinde se svojí rodinou.

Tereza Plachetková

Ostrava, 8. ročník ZŠ

Hin man jekh pheň. Nane vlastno. Hiňi gadži. Miri daj he o dad la ľikerenas ciknorestar. O papus lake cindás baro kher, bo joj hiňi cudzo andro kher. Nane aňi miri pheň lakomo, darmo hiňi gadži. Te hin late a te nane so, dela. Avľas miri šesterňica andal e Anglicko. Joj mira pheňa na rado dikhelas. Furt lake nadavinelas, že hiňi gadži. Mro dad lake phendás: „Soske lake nadavines? Joj hiňi džidí kavka sar tu.“ So tut hin za řelos, he la tiš hin kavka. Nane sako pre jekh obrazis, halasinelas pes o dad la šesterňicaha. Jov lake phendás, te na lake nadavinel. Paľis sar pes joj mušinel te čujinel. E šesternica pes zamišlindás. Phendás: „Mukh pre mande! Me laha dava duma.“ Miri pheň džanelas po romanes. Mro dad la sikhavelas te džanel ciknorestar. Joj achaľol po romanes. Miri pheň rovelas. Bešelas. A koja šestreňica gefas pal late. Phendás: „Prebačin! Rušavas pre tu!“ Miri pheň lake phendás: „Soske rušes?“ Joj, e šesternica miri, phendás: „Man imar nane kaj te bešel. Nane man nič. Miro bačis, so tuke delas, he jov man avri barardás. Me tiš kamav kavka, sar tut hin dživipen.“

Mri pheň nane lakomo. Joj lake phendás: „Av te bešel ke ma!“ No joj phendás e šesterňica lake: „Paľikerav tuke.“ Joj lake phendás: „Na vadinel. Ma omluvin pes! Avela amen lačo dživipen. Pomožinaha peske.“

Mám jednu sestru. Je moje nevlastní. Je to Češka. Rodiče ji vychovali od malička. Děda jí koupil veliký byt, protože je v domě cizí. Ale ani ona není lakomá, i když je Češka. Když má, tak i kdyby nevím co, rozdělí se.

Z Anglie přijela moje sestřenice. Ta sestru nikdy neměla ráda. Pořád jí nadávala, že je Češka. Táta sestřenici řekl: „Proč jí nadáváš? Ona je zrovna tak živá jako ty!“ Má stejné tělo jako ty, i když nevypadáme všichni stejně, hádal se s ní táta. Řekl, ať jí nenadává. Jak se potom musí cítit? Sestřenice nad tím chvíli přemýšlela a řekla: „Nech to na mně. Já s ní promluví.“ Sestra umí romsky. Táta jí od malička učil mluvit. Rozumí romsky. Sestra seděla doma a plakala. Sestřenice za ní šla. Řekla: „Promiň! Zlobila jsem se na tebe.“ Moje sestra se zeptala: „Proč se zlobíš?“ Sestřenice odpověděla: „Nemám kde bydlet. Nemám nic. Strejda, co tobě dal, a přitom mně taky vychoval. Chci taky takový život, jako máš ty.“

Sestra není lakomá. Řekla jí: „Pojď bydlet ke mně!“ Sestřenice odpověděla: „Děkuju.“ Sestra řekla: „Nevadí. Neomlouvěj se! Budeme se mít dobře. Budeme si pomáhat.“

Miro suno

Vičínav pes Robin Kandráč. Hin mange dešefta berš. Sikhľuvav pre Janač-kovo konzervatorium ke Ostrava pre trubka imar dujto berš. Miro baro suno hin te avel uznajimen lavutaris na ča maškar o Roma, aľe the maškar o gadže. Som andal e lavutarsko fajta. Miro dad hino lavutaris the lačo zpjevakos. Mire kaki hine lavutara the o papus tiš. Delas bi pes te phenel, hoj savore murša andal e fajta. Ča jekh miri pheň giľavel. A giľavel igen lačhes! The mire bratňaka the miro terneder phral bašaven. Miro phral bašavel pre basovo gitara, the lačhes giľavel. Hin amen le dadeha amari kapela. Bašavas makarsave žanri. Me nekradeder šunav romane the jazzova giľa. Bašavav the pro klaviris. Sar dosikhľuvava, kamľomas bi mek te džal varekaj andre cizina, kaj te sikhľuvav mek aver skušeností. Džanav, hoj oda hin mek baro drom, aľe mišľinav mange, hoj sar dosikhľuvava the furt man sikhavava dijader, ta pes mandar možno ačhela prindžarutno lavutaris. Imar akana pal mande phiren o cikne čhavore andal o klubos Zeferino, so len sikhavel miro dad andro sboros te giľavel, hoj len te sikhavav te bašavel pre trubka alebo pro klaviris. Phenen mange, hoj bi kamenas te bašavel sar me. Bares kamen vareso te sikhľol. Me som olestar rado, hoj pal mande aven korkore a phenen mange, hoj kamen te bašavel sar me. Hin oda igen lačo čujiben te avel perdal varekaste vzoros. Miro dad the miri daj man furt sikhavnas te avel skromno the trpjelivo. The kaj te pomožinav avrege, the te kerav pre mande bari buťi, te kamav vareso te dokazinel. Jekhvar bi mange kamľomas te zabašavel pre varesavi loďka kole nekbarederenca jazzovone lavutarencas! Hin man mek anglal mande but buťi, aľe te avava trpjelivo the tromado, ta kerava sa.

Můj sen

Jmenuju se Robin Kandráč. Je mi sedmnáct let a studuju už druhým rokem na Janáčkově konzervatoři v Ostravě obor trubka. Mým snem je být uznávaným hudebníkem nejen mezi Romy, ale taky mezi Neromy.

Pocházím z muzikantské rodiny. Můj otec je hudebník a výborný zpěvák. Moji strejdové jsou muzikanti a děda také. Dá se říct, že všichni chlapi z rodiny. Jediná má sestra zpívá! Ale je moc dobrá! Také moji bratřenci a můj bratr hrají. Bratr skvěle hraje na basovou kytaru a dobře zpívá. Máme kapelu s taťkou a hrajeme různé žánry. Já osobně mám nejradši romskou a jazzovou hudbu. Hraji také na klavír. Až dostuduji, chtěl bych ještě někam do ciziny, abych získal další muzikantské zkušenosti. Víím, že je to ještě dlouhá cesta, ale myslím si, že až dostuduji, budu se dále vzdělávat a rozvíjet se, a tak se možná časem stanu známým hudebníkem.

Už teď za mnou chodí mladší děti z klubu Zeferino, které učí taťka ve sboru, abych je naučil hrát na trubku nebo klavír. Říkají mi, že by chtěly umět hrát jako já. Mají velký zájem se něco naučit. Mě to velice těší, že za mnou samy přijdou a řeknou mi, že chtějí umět hrát jako já. Je dobrý pocit být pro někoho vzorem. Taťka a mamka mě vždy učili skromnosti a trpělivosti. Také že mám druhým pomáhat a pracovat na sobě, když něčeho chci dosáhnout.

Jednou bych si chtěl zahrát na nějaké lodi s nejlepšími jazzovými muzikanty! Mám před sebou ještě moc práce, ale s trpělivostí a odhodlaností to zvládnou.

Klára Pompová
Kojetín (dospělá)

Hin lačhes, te e famel'ija bari?

Oda hin phučiben, pre savo bi pes delas te odphenel perdal e famel'ijakri situacija. Andre adad'iveseskri doba bi buteder užarenas sigeder nalačo odpheñiben. Hem adad'ives hin but džene bije bući, bijo kher, švadzik nakaml'i diskriminacija the dar. Hi, hin nalači situacija, tlakos pro famel'iji. O dživipen hin kuč, drogi, jekh avreske zavidzinel the navšimñiben kije avrende anel nalačo odpheñiben.

No me vaš mange the vaš mire skušenosci, pre kada aversar dikhav. Samas dešuduj čhavore. Jekh phral mučas, sar leske has efa berš. Has pjato andro šoros. Ačhi'am pandž čhaja a pandž murša.

O dad imar dešušovengre beršendar phares kerelas bući. Chudčas te sikh'l'ol, až sar me tele thodom e maturita. Pomožinavas leske le sikh'l'ibnaha. E daj kerlas bući calo dživipen. Varekana na ehas paš o čhavore maťersko. Has la avri kerde trandathešov berš, kana gečas andro duchodos. Na pametina va la, hoj la te dikhav te oddichinel, alebo te džal varekaj pre dovoľenka. Has amen baro hospodarstvo, sar čhavore furt pomožinahas. O muršora kernas paš o žviri andro stajñi a o džuvľora pomožinahas te pratinel khere the pro roli. Sa has orgañizimen, sakones has diñi bući. Džanahas sako so te kerel, e bući kerahas bari pnaha. O pisišagos the sikh'l'iben ačhelas amenge pre rat.

The te has amen televiza, čepokana upre dikhahas. Kamahas o parašťuvina the o sombata pre rat. Oda pes šaj buteder bavinahas la daha the le da-deha, suťažinahas lenca, dahas lenca дума pal o dživipen, denas amenge дума pal peskro čhavoripen.

Nekfeder perdal amende has suťaža Hitparáda abo: Gil'avel calo famel'ija. O dad la daha ehas porota. Amen amenge kidahas avri o nava le prindžarutne spjevakengre. Oda has suťaža. Ko paš o gil'a the khelelas, chudelas buter bodi.

E daj the o dad has igen lačhe. Dad amen has prisno, no e daj has sar an-jelis. Ňigda na kerelas pre amende vika, furt peske rakhelas pre amende časos. Sikhavelas amen sar te pomožinel le phure manušenge. Kecivar pes

ačhelas, hoj pes amenge na kamelas. Phenahas: „Oda hin cudze manuša.“ E daj avľas pal amende savoro te kontrolinel the furt amenge leperlas: „So keres perdal avrende, hoj ča jekhvar, tuke pes visarla le urokenca.“ But oleske na achaluvahas, aľe pačahas la dake. Has oda šukar čhavoripen the dživipen la daha the le dadeha. Sar dospele, kana imar hin amen peskre famelji, oda isto sikhavas peskre čhavoren, the vnuken, jekhvariko peske pomožinas.

Na džanav mange te predstavinel o dživipen bije kaja bari famelija, bije peskre phrala the pheňa. Hin oda bari pomoca nekbuteder, sar hin vareko andre nudza. Dokazinas amenge te pomožinel na čak le lovenca, aľe jekh pal avreste daras. Zdžas amen jekhetane andro lošaliben, aľe the andro pharipen the kada kempel andro dživipen. O dživipen anel na čak lošaliben, aľe the pharipen. No, amen sam furt peha. Džanas pes jekhvariko te ľikerel. Oda sa hin aščal e daj the o dad, jon amen kije ada ľikerde avri.

Mišlinav, hoj hin lačhes te hin bari famelija, so pes o manuš džanel laha te dzelinel, na čak pal e bacht, aľe the pal e bibacht. Nane korkoro. Som džido dokazos peskra famelijaha.

No me na džanav, či bi me korkori džanavas te bararel avri ajci čhavoren, sar miri daj the o dad. Či bi man avľahas kajsi trpezlivosca, kamiben, achaluviben. Pre kada kempel na čak zor, aľe andre kaja doba the nadar. Oda hin šukariben the mangiben le Devlestar. O čhavore hin le Devlestar daros. Žičinav le bare famelijenge Devleskero dživipen.

Je dobré mať veľkú rodinu?

Otázka, na ktorú by sa dalo odpovedať podľa situácie rodiny. V dnešnej dobe by viacerí očakávali skor zápornejšiu odpoveď. Veď je neistota, mnoho ľudí bez práce, bez domova, vládne nepýtaná diskriminácia a strach. Áno, je to neutešená situácia, nápor na rodiny. Drahý život, drogy, závisť a nevšimavosť k druhým vedie k zápornej odpovedi.

No ja za seba a ze svojej skúsenosti mám opačný názor. Pochádzam z 12 detí. Jeden brat vo svojich 7 rokoch zomrel. Bol piaty v poradí. Zostalo nás 5 dievčat a 5 chlapcov. Otec od svojich 16 tvrde pracoval. Študovať začal, keď ja som odmaturovala. Pomáhala som mu s učením. Mama pracovala celý život. Neexistovala žiadna mateřská dovolená. Mala odpracovaných 36 rokov, keď išla do dôchodku. Nepamätám si ju, aby som ju niekedy videla odpočívať, alebo ísť na dovolenku. Mali sme veľké hospodárstvo, s ktorým sme jako deti pomáhali. Chlapci pomáhali so zvieratami a dievčatá v domácnosti a na poli. Všetko bolo organizované, každý mal pridelenú prácu. Pracovali sme bez reptania a s nadšením. Úlohy a učenie boli na rade večer.

Aj keď sme mali televízor, málokedy bol zapnutý. Milovali sme piatky a soboty večery. To sme si mohli dlhšie pohráť a zasúťažiť s rodičmi, porozprávať sa s nimi o živote, najme ich príbehy z detstva.

Oblíbenou bola pre nás súťaž Hitparáda alebo: Spieva celá rodina. Porotou boli rodičia a my deti sme si vyberali mená populárnych zpevákov. To bolo súperenia. Kdo tancoval, získal viac bodov.

Rodičia boli úžasný. Otec bol prísny, ale mamka bola jako anđel. Nikdy na nás nekričala, vždy si pre nás našla čas. Učila nás pomáhať starým ľuďom. Mnohokrát sa stalo, že sa nám nechcelo. Hovorili jsme: sú to cudzí ľudia. No mamka prišla za nami všetko skontrolovať a vždy nám pripomínala: „Čo robíš pre druhých, aspoň raz, tebe sa to vráti s úrokmi.“ Velmi sme tomu vtedy nerozumeli, ale mamke sme verili. Bolo to krásne detstvo a život s rodičmi. V dospelosti, keď už máme svoje rodiny, učíme to svoje deti a vnuky a navzájem si pomáháme.

Nedokážem si predstaviť život bez tej veľkej rodiny, bez svojich súrodencov. Je to veľká pomoc, najme keď je niekto v núdzi. Dokážeme si navzájom pomáhať nielen finančne, ale máme jeden o druhého strach. Navštevujeme sa, stretávame sa v radoostiach, ale aj v smutných chvíľach. I to patrí

k životu. Život prináša nielen radosť, ale aj smútok a žiaľ. No my sme spolu. Vieme sa navzájom podržať. Je to vďaka rodičom, ktorý nás k tomu viedli. Myslím, že je dobré mať veľkú rodinu, s ktorou sa človek dokáže podeliť nielen o šťastie, ale i nešťastie. Nie je sám. Som so svojou rodinou živým dokazom.

I keď neviem, či by som ja dokázala vychovať toľko detí ako moji rodičia. Mať toľko trpezlivosti, lásky a pochopenia, to si vyžaduje nielen silu, ale v dnešnej dobe i odvahu. Ale je to krásne a požehnané. Veď deti sú Boží dar. Fandím veľkým rodinám a prajem požehnaný život.

Kevin Tulej

Valašské Meziříčí, 2. ročník ZŠ

Miro suno

Vičínáv pes Kevin Tulej. Hin mange eňa berš he phirav andre dujto trida. Miro suno hin te avel fotbalistas he te bavinel o zapasa. Vaš oda akana phirav andre bareder pripravka ke Polica. Sako sombat he kurko man hin zapasa avre timenca. Mišlínáv, hoj pes mandar ačhela lačho fotbalistas. Miro nekfeder fotbalistas hin Paulo Dybala. Kamľomas bi te avel sar jov. Vaš oda treňínáv sako ftorkos he štvartkos. Pal e škola phirav le kamaratenca sako d'ives te bavinel fotbal pro ihriskos.

Můj sen

Jmenuju se Kevin Tulej. Je mi devět let a chodím do druhé třídy. Můj sen je být fotbalista a hrát zápasy. Proto teď chodím do větší přípravky v Policích. Každou sobotu a neděli máme zápasy s jinými týmy. Doufám, že budu dobrý a stanu se fotbalistou. Můj nejoblíbenější fotbalista je Paulo Dybala. Chtěl bych být jako on. Proto trénuju každé úterý a čtvrtek. Po škole chodím každý den s kamarády hrát fotbal na hřiště.

Pavla Trochcová
Černovice, 17 let

Miro suno

Sar mange sas deš berš, but peske žičinavas, sar avava bari te avel mandar spjevačka. Sas oda miro dživipnaskero suno. Sar o časos džalas, kamavas te avel dareso aver a furt dareso keravas aversar. Miri fajta mange afe furt vakerelas, kaj te skušinav te giľavel a te na, ta pes te prihlašinav andro sboros. Phendom mira dake: „Ta mištes, džava.“ Phiravas te giľavkerel jepaš berš. Čačas man kada bavinelas. Phiravas kodoj rado. Kamavas imar the te vistupinkerel anglo ľudos.

Palis pes mange podarinda te khelel avri okresno kružkos a geľom te giľavel andro Jablonné v Podještědí. 25. augustos geľom pal peskero suno. Užarenas pre mande mire učitelki andal o sboros, chudenas mange o vasta a čitľarenas man. Dikhľom but ľudos, phirenas upre tele, kajci, hoj zaile caľi sala. Me terďuvavas pal o firnangos a užaravas. Anglal mande giľavelas jekh čhajori arija andal e opera. Prephadľile pes tel mande o čhanga. Oj ela feder sar me. Čuľalas mandar. Džalas pre mande taťipen. Chudľom bari trema. Jekhvar šundom, sar phende miro menos. A šundom miro menos. Me mušindom pes te džal te sikhavel. Dogiľadom miri gili a savore chudle te tlapkinel the te piškinel. Daresave ušťile a vičinenas: „Pavla, Pavla.“

A odkanastar zadžidľom kada lačhipen, džanavas, hoj te džava pal peskero suno, ta ačhuvava lači, giľavkerava. Te na miri fajta, te na miri daj, me bi aňi na džanavas. E daj mange furt phenelas: „Pavľino, tu jekhvar the avka giľavkereha! Sal igen lači a giľaves andal peskro jilo.“

Můj sen

Když mi bylo deset let, tak jsem si moc přála být, až vyrostu, zpěvačkou. Byl to můj životní sen. Jenže postupem času jsem chtěla být zase něčím jiným a pořád vše měnila. Moje rodina mi ale radila, abych zkusila pěvecký kroužek anebo se přihlásila do sboru. Řekla jsem mamce, že to teda zkusím. Chodila jsem do sboru asi půl roku a fakt mě to moc bavilo. Hlavně jsem toužila po vystoupení před lidmi.

Nakonec se mi podařilo vyhrát okresní kolo a jela jsem zpívat do Jablonného v Podještědí. A tak jsem 25. srpna vyrazila za svým snem. Čekaly na mne paní učitelky ze sboru, tiskly mi ruce a uklidňovaly mne. Viděla jsem davy lidí, hemžily se sem a tam, až zaplnily celý sál. Já jsem stála za oponou a čekala. Přede mnou vystoupila holka a začala zpívat árii z opery. Podlomily se mi nohy. Ta bude určitě lepší než já! Lilo ze mne, padlo na mne horoko. Dostala jsem strašnou trému. Najednou začali vyvolávat moje jméno a já musela před oponu. Dozpívala jsem svoji obyčejnou písničku a všichni začali tleskat a pískat. Někteří i vstali a volali: „Pavla, Pavla.“

A od té doby, kdy jsem zažila tuhle obrovskou radost, jsem věděla, že když půjdu za svým snem, tak se opravdu stanu zpěvačkou. Nebýt mojí rodiny a mojí mámy, nevěděla bych to. Máma mi pořád říkala: „Pavlíno, jednou budeš stejně zpívat. Jsi opravdu dobrá. Zpíváš z celého srdce.“

Jiří Ondič

Kojetín, 6. ročník ZŠ

O gadže peske šaj len le Romendar priklados, kaj te na keren averipen. Například bešel pre lavička jekh romano. Gadžo peske phenla: „Na, odoj bešel Rom, odoj mange na džava te bešel.“ Kada mange nane pre dzeka a rado bi kada keravas aver. Rado bi zabraňinavas konfliktenge maškar o gadže the o Roma, kaj pes te na maren, kaj peske te na zavidzinen, a koda nekbareder, kaj te na aven ňisave averipena. Koda savoro mange nane pre dzeka. O Roma bi peske šaj lenas priklados le gadžendar kolestar, kaj bi šaj phirenas furt andre buťi, kaj te na zavidzinen, a na te len o podpori. Kada mange tiš fejest nane pre dzeka. O Roma džanen te bašavel the te giřavel. Aľe o gadže džanen vareso aver, například te mišřinel the te kerel vareso. Hin adaj jekh možnosca, savi bi šaj pomožinelas the le gadženge the le Romenge. A oja možnosca hin koja, kaj bi peske pomožinenas. Například romano pomožinla gadžeske te bašavel pre varesave bijava the pro oslavi. A o gadže bi šaj pomožinenas te sikhavel le Romen vareso te mišřinel the te kerel vareso. Kavka bi kamavas te pomožinel.

Češi by si z Romů měli vzít příklad, že by neměli dělat žádné rozdíly. Například na lavičce sedí jeden Rom. Čech si řekne: Ne, tam sedí Rom, tam si sednout nepůjdu. To mi vadí a rád bych to změnil. Rád bych zabránil konfliktům mezi Čechy a Romy, aby se neprali, nezáviděli si a hlavně aby nedělali žádné rozdíly. To všechno mi opravdu vadí. Romové by si měli vzít příklad od Čechů v tom, že by měli chodit pravidelně do práce, aby nezáviděli, a ne brát sociální dávky. To mi taky moc vadí. Romové umí většinou hrát a zpívat. Ale Češi zase umí něco jiného, například vymýšlet a vytvořit nové věci. Je tu jedna možnost, která by pomohla Čechům i Romům. A ta možnost je, že by si pomáhali. Například Rom pomůže Čechovi hrát na nějaké svatbě nebo oslavě. Češi by mohli pomoci v tom, že bychom se od nich naučili vynalézat a tvořit nové věci. Tak bych chtěl pomoci.

Natalie Priestová

Ostrava, 7. ročník

Vičínav pes Natalie. Bešav Ostravate. Hin mange dešutrin berš. Kamavas bi tumenge te pisinel pal miri baba, savi hiňi. Miri dajori hiňi zbavimen le pravendar. Sam trin džene. Hin man jekh pheň a duj phrala. Jekh phral hino ciknoestar andro ustavos a aver phral imar hino baro. Me som ciknoestar ke baba. Mira da zbavind'as le pravendar e socijalka u kamelas amen te del andro ustavos. E baba man fejs rado dikhelas a na kamelas, hoj te džav. Me som but rado, hoj e baba man ľikerđas avri. Me la but rado dikhav a darav, but darav, sar joj merela, kaj me džava a kaj džala miri daj. Miri daj hiňi čori. Joj pes ladžal, že hiňi zbaveno. Miri baba furt amenge del pal koda duma. Furt pre koda mišľinel, sar joj na avla, kaj amen džaha. Joj phenel, že amari fajta nane igen lačhi, že jon kamen ča o love a baba kolestar daral, že me džava andro ustavos a miri daj tiš. Me kalestar but darav. Me la baba rado dikhav a na kamav, kaj te merel. Joj man ciknoestar rado dikhel. Hin man papus. Me les na rado dikhav. Jov nane čačutno papus a jov man tiš na rado dikhel. Sako d'ives pre mande kerel vika. E baba ča e chol'i pre leste kerel, že so jov manca kamel, hoj mi del man smirom, že leske na kerav ňič. Sako d'ives pre mande kerel vika, aľe me les achaľuvav. Jov hino imar phuro. Jov kamel, hoj te dživav lačhes. Jov daral, že avava phari a kavka, jov kamel, hoj te avav slušno. Me džanav, že jov kamel mange lačhes, aľe imar hin aver doba. Jov na kamel, kaj te phirav avri. A kavka jov kamel, hoj te avav sako d'ives khere, te pes starinav pal leskre papiňa a kavka. Sar hino phuro, avav ta aj dilino. Miri baba pre leste kerel vika. Sako d'ives pes halasinel leha. A joj na kamel, kaj te džav ke leste, sar joj merela. Phenel, kaj bi man o papus na delas smirom. The me na kamav, hoj miri lačhi baba te merel. Sar joj merela, me na džanav, kaj me džava. Me la but rado dikhav. A na kamav, hoj te merel. But kolestar darav.

Jmenuji se Natálie. Bydlím v Ostravě. Je mi třináct let. Chtěla bych vám napsat o babičce, jaká je. Moje máma je zbavena svých práv. Jsme tři sourozenci. Mám jednu sestru a dva bratry. Jeden bratr je ale od malička v dětském domově. Druhý je dospělý. Já jsem od malička u babičky. Mámu zbavila svých práv sociálka a chtěla nás dát do dětského domova. Babička mě měla moc ráda a nechtěla, abych tam šla. Jsem moc ráda, že mě babička vychovala. Mám ji moc ráda, bojím se, moc se bojím, až umře, kam půjdu a kam půjde moje máma. Moje máma je chudák. Stydí se za to, že je zbavená práv. Babička nám o tom pořád vypráví. Pořád myslím na to, až tu nebude, co s námi bude. Říká, že naše rodina není dobrá, že chce jen peníze. Bojí se toho, že půjdu do domova, a máma taky. Toho se moc bojím. Babičku mám ráda a nechci, aby umřela. Ona mě má od malička ráda. Mám dědu. Nemám ho ráda. Je můj nevlastní a on mě taky nemá rád. Každý den na mě nadává. Babička se na něj zlobí, co ode mě chce, ať mi dá pokoj, že mu nic nedělám. Každý den mi nadává, ale já ho chápu. Je už starý. Chce, abych žila dobře. Bojí se, že otěhotním, a tak chce, abych byla slušná. Ví, že to myslí dobře, ale už je jiná doba. Nechce, abych chodila ven. Chce, abych dennodenně byla doma, abych se starala o jeho slepice a tak. Jak je starej, tak je blbej. Babička na něj nadává. Každý den se s ním hádá. Nechce, abych šla k dědovi, až sama umře. Říká, že by mi děda nedal pokoj. Nechci, aby moje hodná babička umřela. Až umře, nevím, co se mnou bude. Mám ji moc ráda a nechci, aby umřela. Bojím se toho moc.

Klaudie Šandorová

Brno, 9. ročník ZŠ

Jekhvar man prihlašind'om andre jekh suťaža Miss Roma 2016. Has oda andre Ostrava. Kode has baro luxusno hotelis. Samas kode dešuduj čhaja. Peršo sas savoro lačhes. Jekh d'ives, dujto d'ives. A koda trito d'ives ande jekha čha Bernatar. Amen džanahas, hoj imar hino podvodoss. Koda čhaj Bernatar sas leskeri, so organizinelas, famel'ija. Me peske phend'om, hoj džava khere, ale palis peske rozmislind'om, hoj ačhava kode a uživnava peske kode. Samas kode efa d'ives. Koda posledno d'ives sas man bari trema. Davas duma andro mikrofonos, sar pes vičnav a kavka, no. Kerahas amenge le čhajenge o bala. Hundri amenge cinenas. Lačhes kode has. Na vadinelas mange, hoj na kheld'om avri, ale som rado, hoj peske but uživind'om. Na pobisterava, so pes ačhilas.

Jednou jsem se přihlásila do jedné soutěže – Miss Roma 2016. Odehrálo se to v Ostravě, v luxusním hotelu. Bylo nás tam dvanáct holek. Nejdřív bylo všechno v pořádku, první den, druhý den. Třetí den přivezli jednu holku z Brna. Hned jsme věděly, že to je podvod. Byla příbuzná toho organizátora. Říkala jsem si, že pojedu domů, ale potom jsem si to rozmyslela, že zůstanu a užiju si to tam. Byly jsme tam sedm dní. Poslední den jsem měla velkou trému. Mluvila jsem do mikrofonu, jak se jmenuju a tak, no. S holkami jsme si dělaly účesy. Kupovali nám oblečení. Bylo tam dobře. Nevadilo mi, že jsem nevyhrála, ale jsem ráda, že jsem si to hodně užila. Nezapomenu, co se přihodilo.

Eva Kropiwnická
Karviná (dospělá)

Baro kamiben

Vičínáv man Roman. Kana mange ehas dešocho to berš, phiravas jekha čaha. Lake sas pro nav Lucka. Sas šukar sar popka. Phiravas laha palís the dživavas duj berš. Sar la Luckake sas o berša dešocho to berš, me lake phend'om džungale lava: „Lucko, ma ruš pre ma! Me tuha na kamav te dživel. Kamav peske te uživinel. Me na kamav te avel furt ča khere sar phuro Rom.“ E Lucka but rovelas. Kerđom lake pharipen the bari dukh andro jilo. Čhave man laha na sas. Avka geľom Karvinatar te kerel bući andro Sokolovos. Odoj mange rakhľom romňa. Maňa pes vičinelas. Pandž berš laha dživavas. Has man laha jekh čavoro, o Romankus. Na has ajsi lačhi ke ma sar e Lucka. Mange furt sas andre misľa, hoj lake kerđom pharipen. Jekhvar geľom andre karčma le kamaratenca, the jekh gadžo andre mande pes mukľas te košel, hoj som černocho, kaj te džav avri andal e karčma, hoj man adaj nane so te kerel. Avka les mard'om but, hoj geľom te bešel andre bertena po trin berš. Sar somas andre bertena, e Maňa pal ma na phirelas. Na pisinelas mange o ľila. Šoha aňi balikos na bičhad'as. Me mange avka gondolinavas, kada bi mange ňigda e Lucka na kerđahas. Sar man mukhle andal e bertena, geľom khere pal peskri romňi Maňa the pro čavo te dikhel. O vudar mange praďas varesavo Rom, so dživelas mira romňaha. Palal terďolas miri romňi. „Džanavas, hoj tu na užareha. Salas mange oda te pisinel, hoj hin tut aver. ňigda na aveha sar e Lucka. Škoda hin mange ča le Romankus.“ Avka geľom te bešel pre ubitovňa. Rakhľom mange bući. Pal o čavoro mange phiravas.

E Lucka dživelas romeha. Ehas la štar čavore. Le romes but na kamelas. Na kerelas bući the marelas la. Efta berš leha dživelas, palís denašľas lestar te bešel ke peskri daj. Ke daj bešelas jekh berš. Lakri daj lake vakereľas: „Dža pale ke peskro rom, kamel tut pale.“ „Mamo miri, na džava ke leste pale. Me les na kamav. Marel man, bući na kerel, jilo man ke leste nane. Na džav.“

Jekhvar geľas e Lucka ke Romaňiskri pheň ke Anča te phučel pro Roman, sar jov dživel. E Anča lake phend'as, so pes ačhiľas, hoj tiš la romňaha

nane. Na užardas les, sar has andre bertena. E Lucka lake phendās: „Mangav tut, Ančo, de mange o čislos pro Roman!“ E Anča lake diñas. Sar mange e Lucka vičindās, o apsa mange čuľanas pal o muj sar čhavoreske. Joj mange odmukhlās, hoj me la sar terňa čha paťivala mukhlom. Avlom pale te bešel Karvinate. Dikhľam amen pal o dešupandž berš. Oda kamiben ehas baro, the kana pes na dikhás. Na bisterďam pre peste. Amen akanake dživas jekhhketane. Sam solacharde the mek amen hin peha cikňi čhajori. Hin lake ochto berš. Som rado, hoj som la Luckaha. Imar ňigda la na mukhava.

Velká láska

Jmenuju se Roman. Když mi bylo osmnáct, chodil jsem s jednou dívkou. Jmenovala se Lucka. Byla moc hezká, jako panenka. Chodili jsme spolu. Pak jsme spolu žili dva roky. Když měla Lucka osmnácté narozeniny, řekl jsem jí ošklivá slova: „Lucko, nezlob se na mě! Já s tebou žít nechci. Nechci být pořád jen doma jako starý Rom.“ Lucka hodně plakala. Bylo jí těžko. Způsobil jsem jí velkou bolest v srdci. Děti jsme spolu neměli. Tak jsem odešel z Karviné pracovat do Sokolova.

V Sokolově jsem si našel ženu Máňu. Pět let jsem s ní žil. Měl jsem s ní syna Romanka. Nebyla ke mně tak hodná, jako byla Lucka. Lucka mě pořád ležela v hlavě, to, že jsem jí ublížil. Jednou jsem šel s kamarády do hospody. Jeden gádžo začal na mě křičet, že jsem černochoch, ať jdu z hospody ven, že tam nemám co dělat. Zbil jsem ho tak, že jsem šel do vězení na tři roky. Když jsem byl ve vězení, žena, Máňa, za mnou nechodila, nepsala mi dopisy ani balík neposlala. Já jsem si tak říkal a přemýšlel, že to by mi Lucka nikdy neudělala. Když mě propustili z vězení, jel jsem domů. Dveře mně otevřel nějaký Rom, co žil s mojí ženou. Žena stála vzadu. „Věděl jsem, že na mě nebudeš čekat. Proč jsi mi to nenapsala? Líto mi je jen Romanka.“ Tak jsem šel bydlet na ubytovnu. Za synem jsem chodil na návštěvy.

Lucka žila s mužem. Měla čtyři děti. Manžela nemilovala. Bil ji. Do práce nechodil. Sedm let s ním žila, pak od něho utekla ke své mámě. Žila u ní jeden rok. Máma jí řekla: „Lucko, vrať se zpátky ke svému muži. On tě chce zpět.“ – „Mámo, nepůjdu k němu zpátky. Nemám ho ráda. Bil mě. Nepracuje. Nic k němu necítím. Nejdu.“

Jednou šla Lucka k Romanově sestře, k Anče, a zeptala se: „Ančo, prosím tě, jak žije Roman?“ Anča jí všechno řekla, že Roman byl ve vězení. Žena na něho nečekala. „Prosím tě, Ančo, dej mně na něj číslo!“ Tak jí ho Anča dala.

Když mi Lucka telefonovala, slzy mi tekly po tváři jako děcku. Ona mně opustila, když jsem ji jako mladou a poctivou opustil. Vrátil jsem se zpátky do Karviné. Viděli jsme se po patnácti letech. Přestože jsme se neviděli, láska byla veliká. Nezapomněli jsme na sebe. Teď jsme spolu. Jsme manželé a máme malou dcerušku. Je jí osm let. Jsem rád, že jsem s Luckou. Nikdy ji neopustím.

Tereza Šandorová

Valašské Meziříčí, 1. ročník ZŠ

Hin lačhes te avel bari famel'ija?

Vičinav pes Terezka Šandorovo. Hin mange eŧta berš he phirav andre peršo trida. Adad'ives tumenge kamav te pisinel vareso pal miri bari fajta. Savore sam he le dadeha he la daha ochto džene. Ke amende hin ča furt veselo. But amenge das дума, asas he jekhetane amenge pomožinas. Tiš amen jekhetane modl'inas. Pre Karačoňa amen savore zdžas caľi amari bari fajta – e baba, o papus, o bača, o biba, mire sesterňici he bratranca. Dikhas amen savore but rado. Jekhetane mulatinas he das amenge o darkici. Vaš oda hin lačhes, te hin bari fajta, bo avka ňigda na mušinava te avel korkori a avela man furt kaha peske te del дума he te bavinel pes. Som fejs rado vaš oda, so man hin, a na čerind'omas bi! Dikhav fejs rado caľa peskera fajta!

Je dobré mít velkou rodinu?

Jmenuju se Terežka Šandorová. Je mi sedm let a chodím do první třídy. Dneska Vám chci napsat něco o své velké rodině. Dohromady je nás doma i s mámou a s tátou osm. Pořád je u nás veselo. Hodně si povídáme, smějeme se a pomáháme si. Taky se spolu modlíme. O Vánocích se všichni sejdeme, celá naše rodina: babička, děda, strejdové, tety, sestřenice a bratřenci. Máme se všichni moc rádi. Společně oslavujeme a dáváme si dárky. Proto je dobré mít tak velkou rodinu, protože nikdy nemusím být sama a mám si vždycky s kým povídat a hrát si. Jsem ráda za to, co mám, a neměnila bych za nic! Mám ráda celou svou rodinu!

Garccio Horváth

Ostrava, 7. ročník ZŠ

Muro súno

Lašo d'ejš, Romale! T'aven saste bachtale, šoha nasvale, so kívánín le Dej-
vlestar, sa te del tume. Me sim o Gucci andaj Ostrava, 14 beršengo sim. E
Romanosko taj la Klaudijako šávo sim. Kamous te phenav tumenge muro
súno, so kamlema te kerav. Sar báruvou, lou romňa, phirou andi búťi. Či
kamav te čourav, te phandlúvav. Apal sar avna ma šavoura, kamav te avel
ma lášo trajo te žav andej thema. Či kamav te fetuvalíj, či me, či mure šav-
oura, varikana muro dad cirkerel páрно, taj naj mišto -j kodo, naďon čores
si mange, kana dikhav les tejle márel pe angla pesko šávo.

Můj sen

Dobrý den, Romové! Ať jste šťastní, ať nikdy nejste nemocní a co si přejete od Boha, aby vám splnilo! Jmenuji se Gucci. Jsem z Ostravy. Je mi čtrnáct let. Jsem Romanův a Klaudiin syn. Chtěl jsem vám říct o mém snu, co bych chtěl dělat. Až vyrostu, vezmu si ženu a budu chodit do práce. Nechci krást, být ve vězení. Až potom budu mít děti, mít dobrý život, jezdit si po zemích. Nechci fetovat a nechci, aby fetovali moje děti. Můj táta někdy šňupá pervitin, a to není dobře. Je mi z toho na nic, když ho vidím, jak se takhle sráží před svým vlastním synem.

Tomáš Tulej

Valašské Meziříčí, 17 let

So šaj o gadže sikh'lon le Romendar? A so amen lendar?

Vičínav pes Tomáš Tulej. Hin mange dešefta berš a bešav ke Valaška. Kamľomas bi tumenge te pisinel, so mange mišľínav, so amen o Roma šaj sikhľuvav le gadžendar a jon hinke amendar. Pal o peršes, amen o Roma sam jekhetane. Te pes ačhol jekheske vareso, ta savore leha predživas! Nekbareder hin perdal amende e fajta. Oda hin pro peršo than! Hin amen amari čhib, pre savi sam barikane! Sam but temperamentne. Hin amen amare tradiciji, save ľikeras pre varesave oslavi alebo pohrebi. Hin amen barvali kultura he igen lači romaňi kuchiňa, so me fejs rado chav! Pre la famelijakre oslavi pes amen zdžas cali fajta. Pre Karačoňa, Patrad'i, bija-va he mek aver! Hin amen šukar džuvľa! Ľikeras amenge le dades he la dajora. Čepo fameliji pes rozvedzinen. Paš o gadže oda hin buter a palis cerpinen lengere čhave. Amen o Roma bi amen tiš šaj sikhavahas but veci le gadžendar! O gadže buter dikhen pro sikhľiben perdal peskere čhave. Varesave Romenge mek oda furt na avľas pre godi. Te avel trpeliveder. Buter peske te plaňinel so avela. Feder te gazdinel le lovenca. He buter te phirel pro famelijakre viletí. Me mange mišľínav, hoj varesave zviki pre Karačoňa, Patrad'i imar buter Roma ľikeren, buter kola gadžikane. Hi, he o gadžikane čhaja hine fejs šukar! Mišľínav mange, hoj hin amen jekh avrestar, so te sikhavel!

V čem by si mohli vzít Češi z Romů příklad a naopak my od nich?

Jmenuji se Tomáš Tulej. Je mi sedmnáct let a bydlím ve Valašském Meziříčí. Rád bych vám něco napsal, co si myslím, že by se mohli Neromové naučit od nás a naopak zas my, Romové, od nich.

Za prvé my, Romové, jsem jednotní. Když se něco stane jednomu Romovi, prožíváme to s ním všichni! Nejdůležitější je pro nás rodina! Ta je na prvním místě. Máme svůj jazyk, na který jsme hrdí! Jsme hodně temperamentní! Máme své tradice, které dodržíme při různých oslavách nebo pohřbech, bohatou kulturu a výbornou romskou kuchyni, kterou zbožňuju! Při rodinných oslavách se scházíme celá rodina, například o Vánocích, Velikonocích a svatbách. Máme hezká děvčata. Ctíme své rodiče. Málokterá romská rodina se rozvádí. U Neromů je to častěji a potom trpí jejich děti.

My, Romové, bychom se také mohli hodně učit od Neromů. Neromové dbají více na vzdělání svých dětí, to někteří Romové ještě pořád nechápou. Být trpělivější. Více si plánovat budoucnost. Lépe hospodařit s penězi. Také jezdit více na rodinné výlety. Myslím, že o Vánocích a Velikonocích už většina Romů dodrží spíše některé ty neromské zvyky! Jo, a Neromky jsou také moc krásné!

Myslím si, že se máme navzájem od sebe hodně co učit!

Marcela Ferencová
Ostrava, 7. ročník ZŠ

Vičínáv pes Marcela. Bešav Ostravate. Hin mange dešupandž berš. Kamav te phenel, so man hin pro jilo. Pal o papus a pal e baba. O papus pre mande furt kerel vika. Na džanav soske. Me les na rado dikhav. E baba pre leste kerel vika, hoj furt phenel o papus, že kamav le muršen. Kavka kerel vika sako d'ives pre koda. Mišlínáv, e baba miri, rado la dikhav. Miri fajta kerel vika pro papus, so furt pre ma kerel vika. E baba pre leste avri chučkerel, kerel pre leste vika. Na džanav, soske pre mande kerel vika o papus. Možno hin phuro. Na džanav, so leske hin. Marel man. Kamav te phirel pre diskoteka. O papus pre mande kerel vika. Našči phirav avri. Le papus na rado dikhav. E baba miri lačhi hiňi. A o papus na. Kamavas bi mange te rakhel ko papus o drom.

Jmenuji se Marcela. Bydlím v Ostravě. Je mi patnáct let. Chci vám napsat, co mi leží na srdci. O dědovi, o babičce. Děda na mě pořád nadává. Nevím proč. Nemám ho ráda. Babička na něj nadává, protože děda o mně říká, že chci chlapy. Takhle nadává každý den. Myslím, babičku mám ráda. Moje rodina nadává na dědu za to, že mi nadává. Nevím, proč na mě děda nadává. Babička na něj vyskakuje, nadává mu. Nevím, proč na mě nadává děda. Možná, že je starý. Nevím, co mu je. Bije mě. Chci chodit na diskotéku. Děda na mě nadává. Nesmím chodit ven. Nemám ráda dědu. Moje babička je hodná, a děda ne. Chtěla bych si najít k dědovi cestu.

Erik Baláž

Ostrava, 8. ročník

Soske som rado pro svetos

Som ajso dženo, so bi kamelas furt te prindžarel neve veci. Merav pal o džuvľa. Rado lenge dikhav pro čuča. O džuvľa hine pro svetos igen potrebna, bo anen pro svetos le čhavoren. Te na o džuvľa, ta ko bi aver anelas pro svetos le ciknen? Hin mange pre dzeka šukar džuvľa. Miro suno hin te avel man deš čhavore.

Proč jsem rád na světě

Jsem takový člověk, co rád poznává nové věci. Mám rád ženy. Rád se jim dívám na prsa. Ženy jsou na světě potřebné, protože rodí na svět děti. Kdyby nebylo žen, kdo jiný by na svět rodil děti? Líbí se mi hezké ženy. Můj sen je mít deset dětí.

Eva Kropiwnická
Karviná (dospělá)

Ma rode avri pomsta

Ma ker vareso nalačo,
the te tuke ehas ubližimen.
Ma de pale nalačo vaš o nalačo,
dand vaš o dand,
pale kaj te na bajines so kerďal.

Ehin ajse veci, so mušines
lačhes te gondofinel
the te premišlinel andro šero.
Jekhvar duvar te premišlinel.
Ma ker o veci bije godí.

Vaker pal o veci varekaha
kaske paťas.
Hem te tuke vareko ubližindas,
vaš tuke oda hin godí
the zorisařola tut oda.
Ma našav e sastí godí.

Avka oda avreske sikhaveha, hoj sal feder
sar jov, hoj tut ča avka nič na rozčhivkerla.
Dokazineha, hoj hin tut godí.
The o jilo pro lačo than.
Godaver manuš ustupinela sigeder,
sar vareso nalačo pes te ačhel.

Nevyhledávej pomstu

Nedělej nic špatného,
i když ti bylo ublíženo.
Nevracej zlo za zlo,
zub za zub,
abys pak nelitoval činu.

Jsou určité věci, které si musíš
srovnat v hlavě,
promyslet v hlavě,
jednou, dvakrát popřemýšlet.
Nedělej věci bezhlavě.

Rozeber věci s někým
komu věříš.
Vždyť to, že ti někdo ublížil,
je pro tebe poučením
a posílí tě to.
Neztrácej zdravý rozum.

Tím tomu druhému dokážeš, že jsi lepší
než on, že tě jen tak nic nerozhází.
Dokážeš, že máš rozum.
A srdce na pravém místě.
Moudřejší ustoupí dříve,
než by se mělo něco špatného stát.

Jaroslav Ondič
Kojetín, 8. ročník

Soske som rado pro svetos?

Vaš kada, hoj som calo časos rado le dženenca, so len kamav. Rado chav lačno chaben. Čujinav pre cipa balvaj abo te labol o kham. Rado šledinav averipen pro džene the pre priroda. Rado predživav o čujiben andro kami-ben, andre choľi, andro jilo, achal'ipen. Kamľomas bi varekaj te docirdel. Kerava mange o cili the džav pal lende the aščal kada man čujinav zora-leder. Nekbuteder rado dživav perdal miri famel'ija. Sar korkore džanen, e famel'ija hin pro peršo than. Rado lenca som, pherd'aren man kamib-naha, čujibnaha, hoj šaj kadaj vaš varekaske dživav. Savore amare zabavi pes pherd'aren khelibnaha, gil'enca, chabenaha the aver vecenca. Tiš rado dikhav lačne kamaraten, so lenca som the bavina man lenca. Hin the ajse d'ivesa, soske na kamav te avel pro svetos. Na rado dikhav le dženen, so len hin vareso perdal o Roma. Hem sam savore džene jednake. Varekana man hin d'ivesa, hoj bi na kamás te avel pro svetos. Ale the avka som rado pro svetos.

Proč jsem rád na světě?

Protože rád trávím čas s lidmi, které miluju. Rád si vychutnávám dobré jídlo, cítím na kůži vát vítr nebo hřát slunce. Rád sleduji změny na lidech i v přírodě. Rád prožívám pocity jako láska, hněv, soucit, pochopení. Rád bych něčeho dosáhnul. Udělám si cíle a jdu za nimi a cítím se díky tomu silný. A hlavně rád žiju pro svoji rodinu. Jak sami víte, rodina je na prvním místě. Rád s nimi trávím čas, naplňují mne láskou, pocitem, že tu můžu pro někoho žít. Každá naše zábava se naplňuje tancem, zpěvem, jídlem a dalšími věcmi. Také mám rád dobré přátele, se kterými trávím čas zábavy. Jsou i takové dny, pro které nechci být na světě. Nemám rád lidi, kteří mají něco proti Romům. Vždyť jsme jako ostatní lidé. Někdy mám dny, že bych na světě být nechtěl. Přesto jsem ale na světě rád.

Simona Siváková

Černovice, 18 let

Romano suno

Sar somas cikni čajori, ta miri daj mire dadeha pes furt halasinenas. Miri phureder pheň, sar dikhelas, hoj pes e daj le dadeha halasinen, ta man lelas lendar het, kaj te na dikhav o mariben. O dad but pijelas, avelas khe-re mato. E daj sas pre savoreste korkori. Sam eŝta čajovore a o phrala the o pheňa, so sar phureder, la da na kamenas te ŝunel. Na kamenas te phirel andre ŝkola. Avka chudľas miro dživipen. Miro suno sas te dokerel e ŝkola a mi jel man buti. Aľe oda sas a suno. Adadives som andro vichovno ustavos Černovice. Hin oda o ustavos, kaj ŝaj aven o čajovore la daha. Hin man cikni čajori. Viĉinel pes Evelinka. Hin lake eŝta ĉhon. Miro rom man mukhľas. Palis man doŝundom, hoj beŝel. Ta oda sas imar but. E daj peske arakhľas avre romes. Miro dad chudľas buter te pijel. Aĉhilom la čajoraha korkori andro ustavos. Bije ıikaste. Bije ıisoste. Akana mange ela deŝochto, ta kamavas a te phenel, e o dživipen nane laĉho, oda, so pes amenca kerel. Na aĉhilas pes mange miro suno, aľe hin man dareso feder sar o suno, so mange e daj na doĉiĉindas. Hin man miri čajori. Som rado, hoj hiňi zdravo a ŝukar. Niĉ buter mange na kempel. Som rado, e hin man oj. Miri daj dži doadadives pal ma na bajinel, aňi miro dad. ĉhavoripnastar mange ľidžava, hoj ke amende ıikas na sas dživipen loko. Akana som korkori daj the aĉhilom, so perdal amende kamelas amari daj. Me kada isto kamav perdal mri čaj. Koleha, so tumenge ĉeporo pisindom, kamavas te phenel, hoj the te amenge amare sune na džan avri, the aĉhel pes dareso nalaĉho, hin furt pal amende kotor laĉhipen. Žiĉinav tumenge, kaj pes tumaro suno te aĉhel!

Romský sen

Když jsem byla malá holčička, máma s tátou se pořád hádali. Starší sestra, když viděla, že se máma s tátou hádají, brala mě od nich pryč, abych neviděla to násilí. Táta hodně pil, chodil domů opilý. Máma byla na všechno sama. Je nás sedm dětí. Moji starší sourozenci neposlouchali mámu. Odmítali chodit do školy. Takhle začal můj život.

Můj sen tehdy byl udělat si školu a mít práci. Ale byl to jen sen. Teď jsem ve výchovném ústavu Černovice. Je to ústav, kde můžou být děti se svými matkami. Mám malou holčičku. Jmenuje se Evelínka. Je jí sedm měsíců. Muž mě nechal. Pak jsem se doslechla, že je zavřený. To už bylo moc. Máma si našla jiného muže. Táta začal pít ještě víc. Já zůstala se svojí holčičkou sama v ústavu. Bez nikoho. Bez ničeho. Teď mi bude osmnáct. Chtěla bych říct, že život není dobrý, to, co se s námi děje. Mé sny se mi nevyplnily, ale mám něco, co je lepší než ten sen, který mi máma nedopřála si vyplnit. Mám svoji holčičku. Jsem šťastná, že je zdravá a krásná. Nic víc nepotřebuju. Jsem ráda, že ji mám. Máma se o mě doteď vůbec nezajímá. Táta taky ne.

Z dětství si ponesu, že to u nás nikdo neměl lehké. Jsem teď sama máma a pochopila jsem, co pro nás naše máma chtěla. To samé chci pro svoji dceru. Tím, co jsem vám sem v krátkosti napsala, jsem chtěla, že i když se naše sny nevyplní a něco se v životě pokazí, je za námi pořád kus Dobra. Přeji vám, aby se vám vaše sny splnily!

Klára Pompová
Kojetín (dospělá)

Sostar ačhil'om zoraleder?

Imar sar cikňi čhajori šunavas le papustar the la babatar, te vakerenas le dadeha a kamenas leske varesoha te pomožinel, sar pes vareso ačhelas, ta phenenas leske: „So tut na murdarla, olestar ačheha zoraleder.“ Na ačhaluvavas oleske, aňi na premišlínavas pr'oda. Sar džanas o berša, me dopeľom pr'oda, so oda has kole lava.

Romes il'om terňori, has mange biš berš. Džanavas, hoj džava andal o kher het a dživava pal miro. No o Del diňas inakšeder. Pal o bijav ačhil'om te bešel paš amare. O kher chudľom pal o jepaš berš, aľe pašes paš amare. O dživipen džalas, somas bachtaľi. Uľile pes mange duj čhavore. Peršo jehas čhajori. No joj muľas andre peskre pandž berš. Sar has lake duj čhon, chudľas pro buke zapaľ a somas laha andre špitaľa. Jekh džives sar la nandžarelas raťi e sestrička, peľas lake andal o vasta andre balaňori. E balaňori has trastuňi a e čhaj peľas le šereha tele. Igen rovelas. Me terdžuvavas paš e sestrička. Joj la chudľas, urdžas la a diňas mande, hoj la te dav te pijel. Thodžom la kijo koľin, joj rovelas, aľe preačľas. Dujto džives sar la davas te pijel, dikhľom, sar lake belavisaľon o vuštora. Geľom pal o primaris. No jov phendžas, hoj mange oda te na všiminav. No trito džives ačľas bi peskro. Has andr'oda trin kurke a o doktora na džanenas, so late hin. Man premukhle khere. Phiravas pal late sako džives, sar mulo. Mangavas le Devles, hoj la mange te mukhel te dživel. Chudľas pes olestar avri, aľe man molas but love o doktora. Bikendžom andal o kher savoro, so pes delas, hoj man te avel andro kopertki. Ačľom úplně bijo love. Švadzi laha phiravas. Sikhľil'om la te del the o injekciji. Mišľinavas, hoj imar hin savoro lačhes, no na has. Chudľom bari rana.

Geľom laha pro kontrolno višetrenije ke Braťislava. Has oda 6. decembra. Me khatar late odgeľom 8. decembra a 10. kamľom te avel pale. Has man vibavimen, kaj bešava. Kodoj pre neurochirurgija na has perdal o daja o bešiben. Me pal late aňi na geľom, bo joj 9. raťi muľas. But mange oda vičitínavas, hoj na somas paš late, sar muľas. Jehas oda perdal mande šokos. Me na phiravas pro pohrebi, bo somas nekhphureder a mušínavas te ačhel

khere paš o čhave. Ńigda na dikhľom mule dženes. Miri čhajori has peršo, kas dikhľom. The o pohrebos has perdal mande peršo. Has oda igen pharo. Daravas man. So pametinavas mange, oda has šilalo řelos the zoralo, tuho. Buter na pametinav.

Pregele berša a me na phiravas pro pohrebi. Kerlas mange oda nalačhes. No pal o pandž berš muľas mange e šogorkiňa. Has terňi the šukar. Ačľas pal late berš cikňi čhajori. La dikhavas rado. Muľas mange pro vasta andre peskro kher. Dokonca jekha phura Romňaha la the mordžom a urdžom a thodžom la andro mochtu. Kadaj paš late prekoňindžom savoro the e dar. Agorestar mange izdralas o vasta, aľe pregeľas oda a na preačľom man te daral. Aňi mange na uvedominavas, so keravas. Aver džives pisin - džom pal lakro dživipen a gindžom oda pre mulaňi bar.

Ole časostar phirav pro pohrebi, pomožinav soha pes del. Kadaj mange uvedomindžom the so has o lava: „Sostar ačhiľom zorali.“

Co tě nezabije, to tě posílí

Už jako malá som počúvala od svojich starých rodičov, keď sa zhovárali s ockom a chceli mu v niečom pomôcť, poradiť, tak končili rozhovory: Čo ťa, synu, nezabije, to ťa posílí. No veľa som tomu neporozumela. Ani som sa nad tým akosi nezamýšľala. Čas plynul a já som dospela poznaniu tejto vety.

Vydávala som sa mladá v 20 rokoch. Myslela som si, že odídem z domu, zariadim si svoj život podľa svojich plánov. No osud to pripravil inak. Ostala som bývať po svatbe u rodičov a byť sme dostali v jednom meste.

Život ubiehal. Bola som šťastná. Narodily sa mi dve deti. Prvá bola dcerka, ktorá zomrela v 5 rokoch. Keď mala dva mesiace, dostala zápal pľúc a musely sme byť hospitalizovaný. Jeden deň pri kúpaní vypadla sestrička z ruky do vaničky. Vaničky v tej dobe boli plechové, ona spadla hlavičkou dole. Velmi plakala. Já som stála pri sestričke. Tá ju rýchle vyťahla, obliekla a dala mi ju do ruky. Priložila som ju k prsám a tá po chvíľke prestala plakať. Utišila sa. No na druhý deň pri kojení som zistila, že jej modrajú pery. Keď som to povedala primárovi oddelenia, ten mi odporučil nevsímať si to. No mne sa to nezdalo. Pozorovala som ju. Tretí deň zostala v bezvedomí. Bola tri týždne v bezvedomí a lekári nevedeli, čo s ňou je. Mňa hneď pustili domov. Chodila som za ňou každý deň ako bez duše. Prosila som Pána Boha, nech mi ju nebere, nech ju nechá žiť. Dostala sa z toho, ale stálo to hodne síl a peňazí. Predala som všetko, čo šlo z bytu predať, zariadenie, oblečenie, koberce, všetko. Len aby som mala na lekárov. Všade som s ňou chodila. Naučila som sa jej dávať aj injekcie. Keď sa mi zdálo, že už je všetko v poriadku, prišlo to jako úder po pas.

Šli sme na kontrolné vyšetrenie do Bratislavy. Bolo to 6. decembra. Ja som od nej odchádzala 8. decembra s tým, že 10. sa vrátim a budem mať zajištěné ubytovanie, pretože na neurochirurgii nemali pre matky ubytovanie a na chodbe ma nechceli nechať. Ale ani som za ňou už nejela. 9. decembra zomrela. Dlho som si vyčítala, že som pri nej nebola, když umierala. Bol to pre mňa šok.

Nikdy som do tej doby nechodila na pohreby. Bola som najstaršia, takže som zostávala doma s mladšími súrodencami, ak sa niečo udialo v rodine. Niky som nevidela mrtvé telo. Takže moja dcera bola pre mňa prvá, koho som videla mrtvu, a jej pohrb bol moj prvý. Bolo to otrasné. Hrozne som sa

bála. Teličko bolo studené a tuhé. To som si zapamerala. Inak nič. Prešly roky a já som nechodila na pohreby. Robilo mi to veľmi zle. No po 5 rokoch mi zomrela švagrova. Bola mladá a pekná. Ostala po nej ročná dcera. Švagrovu som mala veľmi rada. Zomrela mi v náručí, ale ja som sa vobec nebála. Prekonala som to. Dokonca s jednou staršou ženou som ju obliekla a uložili sme ju do truhly. Tehdy som tam to všetko prekonala, aj strach. Spočiatku sa mi triasli ruky, keď ju trebalo umyť, ale potom som sa prestala báť. Šlo mi to od ruky. Druhý deň som dokonca napísala nekrológ, ktorý som na cintoríne aj čítala. Od tej doby chodím na pohreby. Na tom som pochopila význam rčení „Čo ťa nezabije, to ťa posilí“.

Marie Petíková

2. místo, ZŠ Javornického, Vysoké Mýto, 5. ročník

O bavišagos

Dživav andre jekh gav pašeder ko Mitos. Mušnav te phirel le autobusiha. Tosara the pal o dilos mušnav pes te starinel pal o terneder phral. Hordinav les andre maťersko školka. Sar e Emilka ačhel khere, hin man buter časos perdal peste. Andro foros man hin buter kamarata. Lenca bi rado phiravas pal o foros, davas mange lenca duma alebo bavinavas lenca fotbal pro stadionos. Ke amende pro gav nane ajci zabava the kamarata. Varekana pes dovakeras, las e lopta the džas te bavinel fotbal pro stadijonos. Sam dži biš čhavore. Oda hin nekfeder bavišagos. Kidas avri duje kapitanen the, so bavinen, ta pes priden kije lende. Nigda pes na halasinas. Das pozor, hoj te na pes kija amende pridel o Alex. Jov furt kerel ča bibacht.

Hra

Bydlím v jedné vesnici u Vysokého Mýta. Musím dojíždět autobusem. Ráno i odpoledne se musím starat o svého mladšího bratra. Vodím ho do mateřské školy. Když Emilka zůstane sama, mám víc času pro sebe. Ve městě mám víc kamarádů. S nimi bych ráda chodila po městě a povídala si s nimi nebo hrála na stadionu fotbal. U nás na vesnici není tolik zábavy ani kamarádů. Někdy se domluvíme, vezmeme míč a jedeme si zahrát na stadion. Bývá nás až dvacet dětí. To je nejlepší hra. Zvolíme dva kapitány a k nim se přidávají hráči. Nikdy se nehádáme. Dáváme pozor, aby se k nám nepřidal Alex. Ten vždycky vyvolá konflikt.

Růžena Hangurbadžová

Prostějov, 4. ročník

O phral sportovcos (andal o vakeriben la babakero)

Mire mišli pre škola hine Višňovatar. Has oda baro gav pre Jižno Morava. Kodoj ehas e mňeštanka a phirenas kodoj o čhave andal o aver gava. Líke-ravas man la direktroskera čhaha, aľe pro bavišagos na has but časos. Samas khere buter čhave a mušinahas buter te pomožinel pro gospodarstvo, so has amen. Hojča kaleha, hoj phirahas pal e žatva te kidel o phusa perdal o kachňa. E škola man bavinelas, aľe feder man bavinelas e sokolovna. Man hin šukar mišli pro sgelipen andro Miroslav a andre Berna, kaj odoj cvičinavas sar školačka. Baro sportovcos has miro phral. Has o berš phureder mandar, aľe prepelās a palīs phirelas manca andre trjeda. O učitelīs les but podporinelas a jov na ča džanelas, hoj leske pisinav o ulohi, aľe mek koda mandar kamelas, kaj te na o phral preperel mek jekhvar. Te sikhavel pes leske na kamelas. Aľe dikhen, sikhliīlas avri a has lestar lačo kucharis!

Brácha sportovec (z vyprávění babičky)

Moje vzpomínky na školu jsou z Višňové. Je to docela velká vesnice na Jižní Moravě. Tam byla měšťanka a chodily tam děti z okolních vesnic. Kamarádila jsem se s dcerou pana řídícího, ale na velké hraní moc času nebylo. Bylo nás doma víc dětí a musely jsme hodně pomáhat s hospodářstvím, které jsme měli. Aspoň třeba tím, že jsme po žnících chodily na klásky pro husy. Škola mě docela bavila, ale přece jen nejvíce mě bavil Sokol. Mám hezké vzpomínky na oblastní slet v Miroslavi a v Brně, kde jsem cvičila jako žákyně. Velký sportovec byl ale můj bratr. Byl o rok starší než já, ale propadl, a tak chodil se mnou do třídy. Pan učitel ho ve sportu velmi podporoval a nejen, že věděl, že mu píšu domácí úkoly, ale dokonce to po mně vyžadoval, aby bratr neopakoval ještě jednou. Učení ho prostě nebavilo. Ale vidíte, nakonec se vyučil a byl z něho výborný kuchař!

Kristýna Ištoková

Ostrava, 7. ročník

E famel'ija

Vičinav man Kristina. Hin mange dešutrin berš. Pisinava pal miri famel'ija. Hin man duj phrala, jekh pheň. Igen len rado dikhav. Miri daj hiňi gadži. Miro dad hino Rom. Kamav kajsı bari famel'ija, savi man hin. Kamav lačo dživipen, love, lači buťi. Na kamav te fetinel. Rado dikhav mira baba, mire papus, savoren. Ke la dakri famel'ija na phiras, bo hine gadže a dikhen pre amende na sar pre famel'ija. Kada mange but pro jilo, bo džanav, hoj oda hin mira dakri famel'ija. Miri daj furt rodel peskra da, bo na džanel, kaj hiňi. Imar dešutrin berš la rodel. Kamavas bi, hoj te rakhel la, bo oda miri baba. Kamav te uživinel o životos, te na avel man sig čhavore. Phares hin mange, bo e famel'ija nane khetane.

Rodina

Jmenuju se Kristýna. Je mi třináct let. Budu psát o své rodině. Mám dva bratry a jednu sestru. Mám je moc ráda. Máma je Češka, táta Rom. Chci tak velkou rodinu, jakou už mám. Chci hezký život, peníze, dobrou práci. Nechci fetovat. Mám ráda babičku, dědu a všechny. K maminčině rodině nechodím, protože jsou Češi a nás vůbec neberou za svoje příbuzné. To mě trápí, protože vím, že jsou maminčini příbuzní. Máma pořád hledá svoji mámu. Neví, kde je. Hledá ji už třináct let. Přála bych si, aby ji našla, protože to je moje babička. Chci si užívat života, nemít brzo děti. Je mi smutno, protože rodina není pospolu.

Miro suno

Sar mange has eŝta berš, miro suno has te avel zdravotno sestrička. E famelija man andre kada likerelas. Sar chudlom te baruvel avri, mire sune has aver. Hi, hin man but sune, so bi kamavas te džan mange avri. Ale miro nekbareder suno hin te avel pravnička. Pre dzeka mange kaja buti, bo pomožinel pes le dženenge, the terdon vaš peskro čačipen the rodel pes čačipen. Rado bi geľomas pre kaja škola, ale darav man olestar, hoj man pre kaja škola na lena, bo dosta, te ča o Čechi šunena romano nav, ta len na lena. Kamavas bi te dochudel vareso buter sar aver Roma, so hine pro podpori. Varesave Roma dživen feder sar o Čechi. Ta soske savore Romen čhivkeren andre jekh gono? Miro aver suno hin, hoj o Čechi te na keren averipen maškar o Roma the o Čechi, hoj te preačhel o rasizmus.

Můj sen

Když mi bylo sedm let, mým snem bylo být zdravotní sestrou. Rodina mě v tom povzbuzovala. Jak jsem rostla, sny se mi měnily. Ano, mám hodně snů, které bych si chtěla splnit. Ale můj největší sen je být právnička. Líbí se mi ta práce, protože spočívá na pomoci lidem, jejich zastání a na hledání pravdy. Ráda bych na tu školu šla, ale bojím se, že mě na tu školu nepřijmou. Stačí jenom, když Češi uslyší romské příjmení, už člověka nepřijmou. Chtěla bych dosáhnout něčeho víc, na rozdíl od jiných Romů, kteří jsou na sociálních dávkách. Někteří Romové žijí líp než Češi, tak proč všechny Romy hází do jednoho pytle? Můj další sen je, že Češi přestanou dělat rozdíl mezi Romy a Čechy, že skončí rasismus.

Eva Kropiwnická
Karviná (dospělá)

O príbehos pal e Magda

Terňi džuvľi ehas andral e čorikaňi famelija, khere has efa džene. Sas miri kljentka. Sar me laha keravas, la imar sas efa čhavore. Trin čhavore la sas perše romeha, gadžestar, the štar čhave la sas Romestar. Pomožinavas kala famelijake le adošagenca, rodavas lenge le doktoren the makarsave veci lenca keravas. Lakro rom o Štefaňis buťi na kerelas, pomožinelas lake khere paš o čhavore. Ča varekana les sas varesavi brigada.

Ke kaja famelije phiravas možno trin berš. Palis keravas aver buťi. Pal o duj berš šundom, hoj e Magda bešel le romeha the le čhavorena pre ubitovňa the hoj ehas phares nasvali. Rakovina la sas telal. Ehas la mek jek čhavoro, šove čhonengri čhajori. Muľas mind'ar pal e Karačoňa 2016. Ehas la bišeňa berš. Osirocindaš ochto čhavoren. Lakro peršo rom peske ľiľas peskre čhavoren ke peste. Avre romeske ačhile pandž čhavore, olestar jekh cikňi čhajori, šov čhon. O Štefaňis has sudzimen po trin the jepaš berš andre berteňa. O Štefaňis mandar phučľas: „Evo, so me majinav akanake te kerel? Romňi man nane. Kampel mange te džal andre berteňa.“ Bičhad'om le Štefaňis pre socijalka, mi leske pisinen odmukhľipen the te den les potravinovo banka. Avka geľas, pisindaš leske avri e socijalka, dine les the o chaben. Me, the kana imar na keravas pre socijalka, kidľom avri o love khatar o manuša, the vaš o love cindaš le čhavorengi o uraviben pro jevend the o chaben. La kamaratkaha, so manca kerelas buťi ligendaš sa pre ubitovňa. Me somas prekvapimen, kaj mange o love denas the o gadžija. Paťanas mange. Sa lenge ľigendaš pre ubitovna. O dad o Štefaňis sas prekvapimen, hoj avľom. Me leske phendaš: „Me kidľom avri o love aščal tumari romňi Magda the aščal o čhavore. Me la but rado dikhavas. Sas bari lačhi.“ Palis man dodžanľom la socijalkatar, hoj o Štefaňis na kamelas te kerel jekkhetaňiben la socijalkaha, na kamelas ňisavi kontrola. Odmukhľipen na chudľas. Pal duj čhon dikhľom le Štefan la taškaha andro vast. Sas les odoj o tabakos, higijena, varesavo uraviben. Phučľom lestar, kaj džal: „Džav andre berteňa. Pani Evo, e romňi mange pro cinteris the o čhavore andro domovos.“ O apsa leske sas pro agor jakha the man tiš. „Ta mi tumenge sig denašel. Oda hin pharo.“

Příběh o Magdě

Mladá žena pocházela z chudé rodiny. Bylo jich doma sedm. Byla mojí klientkou. Když jsem s ní pracovala, měla už sedm dětí. Tří děti měla s prvním mužem, bílým, a čtyři děti měla s druhým mužem, Romem. Pomáhala jsem této rodině s dluhy, vyhledávala jsem pro ně lékaře a různé jiné věci. Její muž Štefan nepracoval, pomáhal jí doma s dětmi. Sem tam měl nějakou brigádu.

Já jsem do této rodiny docházela asi tři roky. Pak jsem pracovala jinde. Za dva roky jsem slyšela, že Magda s mužem a dětmi bydlí na ubytovně a že Magda je těžce nemocná. Měla rakovinu spodku. Měla ještě jedno dítě, šestiměsíční děvčátko. Magda zemřela krátce po Vánocích 2016. Měla dvacet devět let a zůstalo po ní osm dětí. Její první muž si svoje tři děti vzal k sobě. Druhému muži zůstalo pět dětí včetně toho šestiměsíčního děvčátka. Pan Štefan byl odsouzen na tři a půl roku do vězení. Štefan se mě ptal: „Paní Evo, co mám dělat? Ženu nemám. Já mám jít do kriminálu.“ Poslala jsem Štefana na sociálku, ať mu napíšíou milost a dají mu nějakou potravinovou banku. Sociální pracovnice mu to napsala. Dali mu i nějaké potraviny. I když už jsem nepracovala jako terénní pracovnice, vybrala jsem peníze od lidí a koupila jsem za ně dětem oblečení na zimu a potraviny. S bývalou kolegyní jsme to odnesly na ubytovnu. Byla jsem překvapená, že peníze dávaly i Češky. Věřily mně. Vše jsme panu Štefanovi odnesly na ubytovnu. Byl překvapen. Řekla jsem mu: „Já jsem udělala tu sbírku kvůli vaší ženě Magdě a dětem. Měla jsem ji moc ráda. Byla moc hodná.“

Pak jsem se dozvěděla od sociální pracovnice, že pan Štefan nechtěl spolupracovat se sociálkou. Nechtěl, aby ho kontrolovali. Milost nedostal. Za dva měsíce jsem viděla pana Štefana s taškou v ruce. Měl tam tabák, hygienu a nějaké oblečení. Ptala jsem se, kam jde. „Do kriminálu, paní Evo. Ženu mám na hřbitově a děti mám v dětském domově.“ Slzy měl na krajíčku a já také. „Tak ať Vám to tam rychle utíká! Jsou to těžké chvíle.“

Erik Muha

Kladno, 6. ročník ZŠ

Suno

Miro suno hino, že kamav baro kher, lačno motoris. Palis kamav duje čhaven, kamav lača romňa. Me kamav buťi muraris. Na kamav problemi. Na kamav, kaj miri čajori te pijel cigarekfi. Kamav te bešel andre Praha. Praha hiňi šukar. Hine odoj bare lače khangera. Hin man lačno dživipen. Sam barvale. Hin amen cikňi zahrada. Pre zahrada man hin phaba, paradički, lače hruški a hin lači zeleňina.

Sen

Můj sen je mít velký dům, dobré auto. Potom chci dvě děti, hodnou ženu. Chci pracovat jako zedník. Nechci problémy. Nechci, aby moje dcera kouřila cigarety. Chci bydlet v Praze. Praha je krásná. Jsou tam velké kostely. Mám dobrý život. Jsme bohatí. Máme malou zahradu. Na zahradě mám jablka, rajčata, dobré hrušky a skvělou zeleninu.

Patrik Šarisský

Kojetín, 6. ročník, ZŠ

Soske som rado pro svetos?

Som rado, kaj som pro svetos, a na mulo. Som rado a tiš pa'ikerav le Devleske, kaj šaj dichinav, dživav a kerav o veci, so man bavinen. Adadžives andre kada svetos oda nane lokes. Marel pes, terorizinel pes a savoro možno! A'le hin adaj he šukar veci. O phuj pes marel le lačhipnaha. Andre kaja doba andro televizne hiri šunen, kaj pes vareso kerel. Bibachta'ipen, murdaripen, savoro možno. O svetos hin mariben. O svetos hin mariben, mar tut a predživeha! Av zoralo, a ňigda nič ma odmukh! Adadživeseskro tema has, soske som rado pro svetos? Som rado pro svetos vaš oda, kaj šaj dživav, dichinav a kaj som slobodno dženo. A kamavas bi tumenge te del jekh god'i. Pre kada svetos ňigda nič ma odmukhen! Kavka dochudena o cilos.

Proč jsem rád na světě?

Jsem rád, že jsem na světě a ne mrtvý. Jsem moc rád a děkuju za to Bohu, že můžu dýchat, žít a dělat to, co mě baví. Dneska to v tomhle světě není jednoduchý. Válčí se, je terorismus, všechno možný! Ale jsou tu i hezké věci. Zlo bojuje s dobrem. V dnešní době slyšíte pořád v televizních zprávách, že se něco děje. Nehody, vraždy, všechno možný. Svět je boj. Bojuj a přežiješ! Buď silný a nikdy nic nevzdávej! Dnešní téma bylo, proč jsem rád na světě? Jsem rád na světě, protože můžu žít, dýchat a protože jsem svobodný člověk. A chtěl bych vám dát jednu radu. Na tomhle světě nikdy nic nevzdávejte! Tak dosáhnete cíle.

Marie Kalejová

Trmice, 7. ročník ZŠ

Me pes vičinav Marika. Hin mange dešuštar berš. Jekhvar pisind'om pal miri daj. Miri daj sas feťačka. Na starinelas pes pal amende. Urd'as pes, maľind'as pes a geľas het pre calo d'ives. Me pes mušnavas te starinel pal mire duj phralora. Dokana lake na phende, hoj šaj amen len het. Až paľis e daj chudľas god'i a phend'as peske, hoj oda našći avka avel, hoj peskre trine čhaven rado dikhel. Našći mukhel, hoj latar len te len het.

Mek angl'oda, sar e daj chudľas god'i, me laha na vakeravas pal ňisoste sar aver čhave. Phenavas mange, hoj oda nane miri daj. No kamavas la. A oda man but andro jilo dukhalas. No ola dobatar, so la dake hrozinelas, hoj amen lena andro d'etsko domovos, chudľas bari god'i. Chudľas pes pal mande a pal mire duj ciknorore phralora te starinel. Sako d'ives, so pes na starinlas, so buter paľis pale chudľas pes pal amende te starinel. Tavlas amenge sako d'ives. Vakerelas manca sako d'ives. Me lake sa phenavas pal miro čhavo. Kada, hoj lake sa šaj pal mande phenav, hoj rado laha vakerav a oj mange mek andre miro dživipen del god'i, so te kerav, hoj te na fetinav sar oj, oda sas miro suno. Paľikerav le Devleske vašoda, bo ov amenge but pomožind'as. Ňikas avres ča le Devles mangavas. Sas d'ives, so pes pal amende na starinelas, kerelas oda, so predtim, aľe me the mire duj cikne phralora lake pomožind'am.

Aľe jekh man mek trapinelas. Oda sas oda, hoj na samas caľi famel'ija. Miro dad sas andre bertena. Sas d'ives a mire phrala, o Radku a o Patrik, phende la dake: „Mamo, kana avla o dad? Mange phares pal leste.“ Me the miri daj pre peste ča dikhahas. E daj lenge phend'as: „Mek duj čhon a ela khe-re.“ O phrala: „Mištes.“ Aľe e daj mange phend'as, hoj les imar na kamel, bo vašoda ča ov šaj. Aľe me lake phend'om: „Mamo, akana sam bachtaľi famel'ija. Tu chudľal god'i a amen tut rado dikhas. A tu kames pale te kerel oda, so sas?“

Pametinav peske, sar e daj pre ma dikhľas rovľarde jakhenca a phend'as mange: „Hin tut baro čačipen. Bares tuke, mri čhaj, paľikerav. Rado tut vaš oda dikhav. Bares mange akana pomožind'al!“ E daj man iľas, chudľas man a rovahas pre peste. Duj čhon pregele a o dad avľas khere. E daj, o dad peske sa phende a amen šaj phend'am, hoj sam bachtaľi famel'ija.

Jmenuju se Marika. Je mi čtrnáct let. Jednou jsem už o své mámě psala. Máma byla feťačka. Nestarala se o nás. Oblékla se, namalovala a šla pryč na celý den. O dva malé brášky jsem se musela starat já. Až když mámě řekli, že nás můžou odebrat, dostala rozum. Řekla si, že to tak nemůže nechat, že má svoje děti ráda a že nemůže dopustit, aby nás odebrali.

Ještě než máma dostala rozum, nemohla jsem se s ní bavit jako třeba jiné děti. Nebrala jsem ji jako svoji mámu, i když ráda jsem jí měla. To mě strašně trápilo. Ale právě od té doby, co mámě hrozilo, že nás odeberou do dětského domova, dostala rozum. Začala se o mě i o brášky starat. Každý den, co se o nás nestarala, nám chtěla vynahradit. Pořád nám vařila. Každý den se mnou mluvila. Svěřovala jsem se jí se svým klukem. To, že jí o sobě můžu všechno říct a že si s ní ráda povídám a ona mi dává do života rady, co mám dělat, abych nefetovala jako ona, to právě byl můj sen. Děkuju za to Bohu. Moc mi pomohl. Jenom Boha jsem o to prosila, nikoho jiného. Bylo i období, kdy se o nás zase nestarala a dělala to, co před tím, ale já a bráškové jsme jí zase pomohli.

Trápila mě ještě jedna věc. To, že nejsme celá rodina. Můj táta byl ve vězení. Jednoho dne se bráškové, Radek a Patrik, zeptali mámy: „Mami, kdy přijde táta? Mně moc chybí.“ Jenom jsme se na sebe s mámou podívaly. Máma řekla: „Ještě dva měsíce a přijde domů.“ Bratři na to: „Dobře.“ Ovšem mně máma řekla, že ho už nemiluje, protože to on může za všechno. Řekla jsem jí: „Mami, teď jsme šťastná rodina. Ty jsi dostala rozum a my tě máme rádi. Ty chceš zase to, co bylo?“

Pamatuju si, jak se na mě máma uplakanýma očima podívala a řekla: „Máš pravdu, holčičko. Moc ti děkuju. Mám tě za to ráda. Už jsem ti to říkala. Moc jsi mi pomohla.“ Máma mě objala. Brečely jsme si v náručí. Dva měsíce utekly a domů se vrátil táta a s mámou si všechno vyříkali. Teď už můžeme říct: „Jsme šťastná rodina.“

Výtvarná část soutěže

1. kat., 1. místo – Jan Berky,
ZŠ Purkyňova, Frýdlant

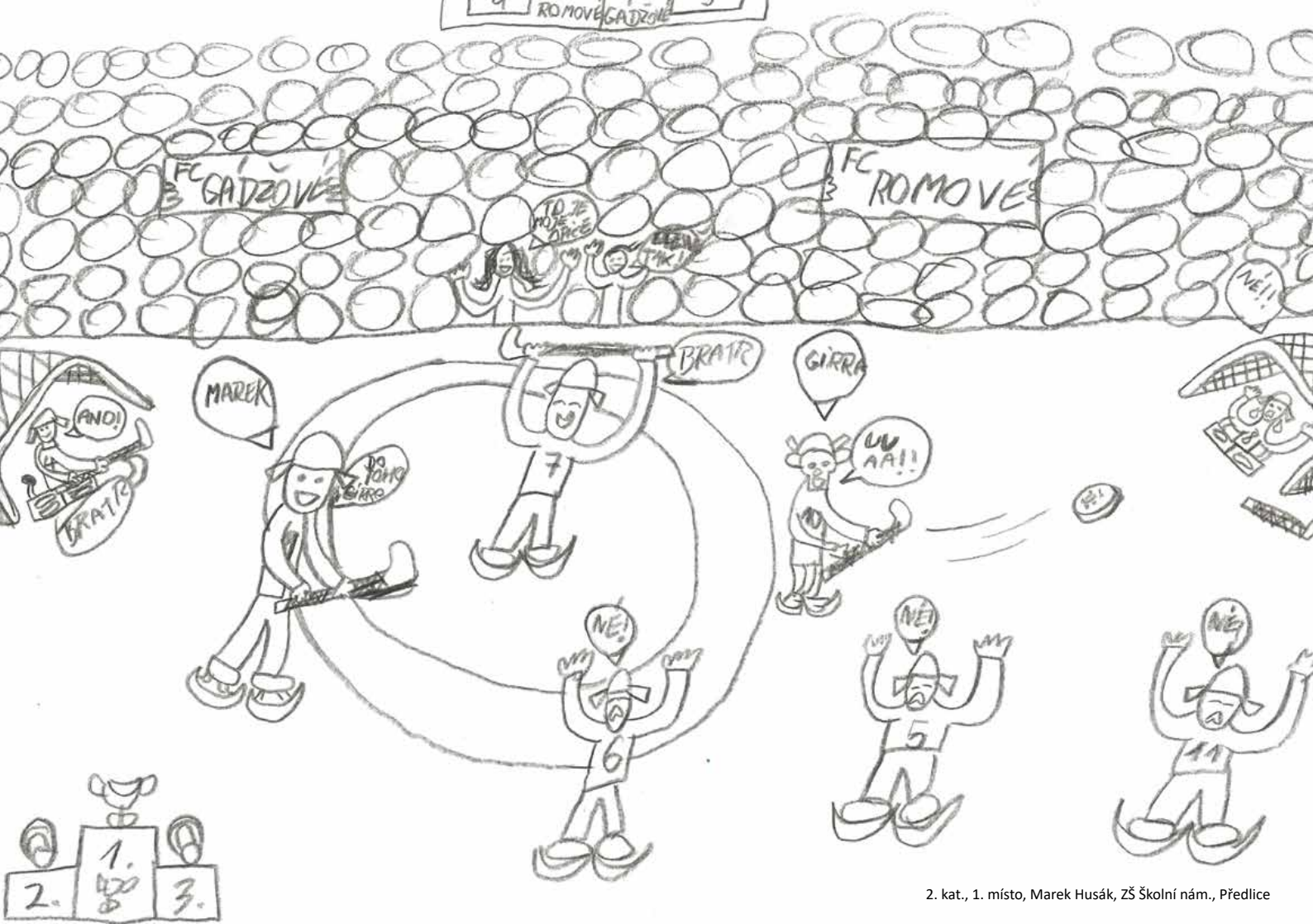
3. 12. 2020

1. kat., 2. místo, Anna Marie Perná, ZŠ Zlatnická, Most

1. kat., 3. místo, Andrea Večeřová, ZŠ Nám. 28. října, Brno

2. kat., 1. místo, Marek Husák, ZŠ Školní nám., Předlice

2. kat., 3. místo,
Silvie Feritová,
ŽŠ Nám. 28. října, Brno

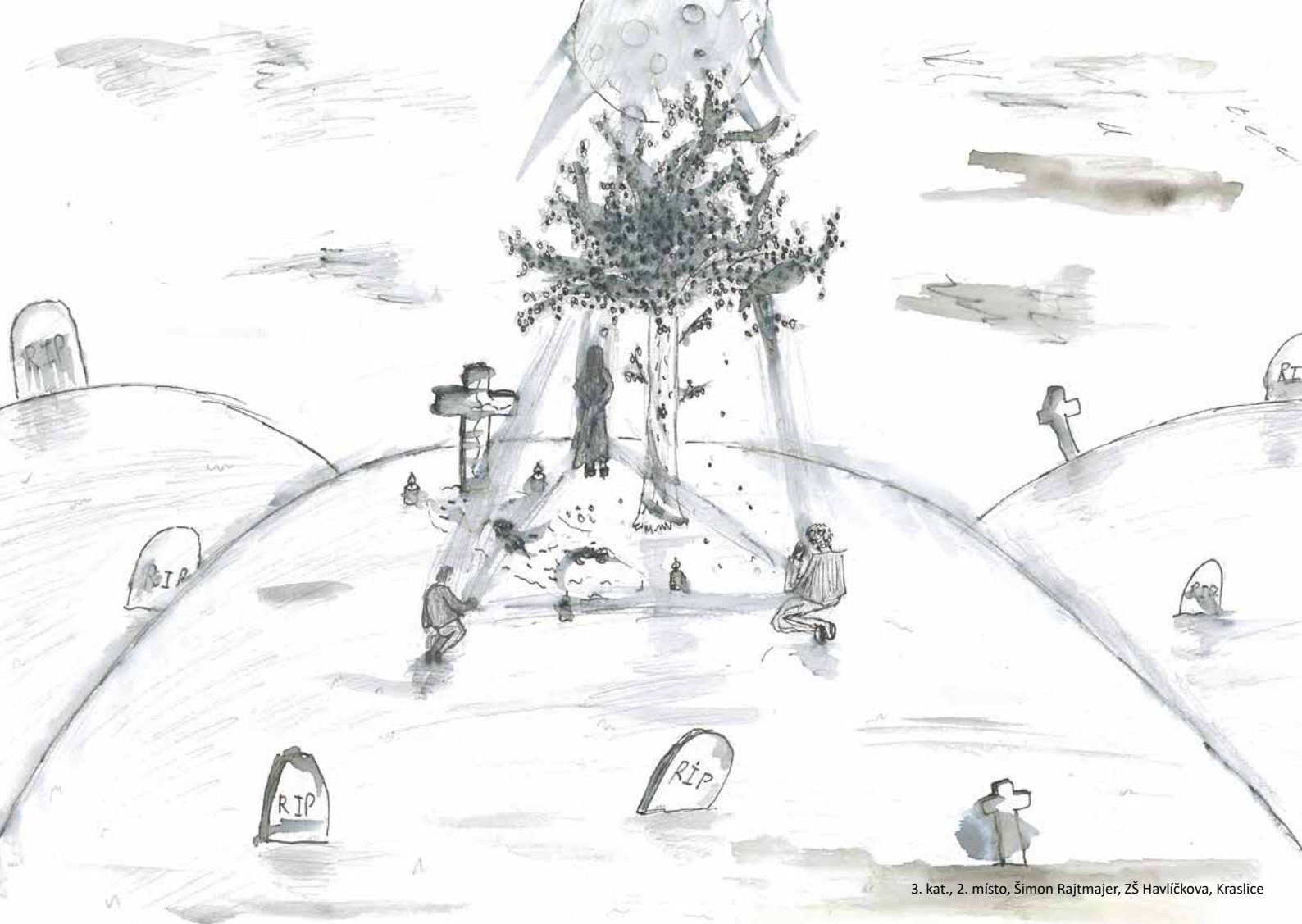

*Dřívě, kromě
nejlepšího dárce!*

2. kat., 3. místo, Domink Husár,
NZDM Společně-Jekhetane, Ostrava

3. kat., 3. místo – Martin Juřica, ZŠ Turkmenská, Vsetín

4. kat., 1. místo – Markéta Toráková, SŠ V Hati, Černovice

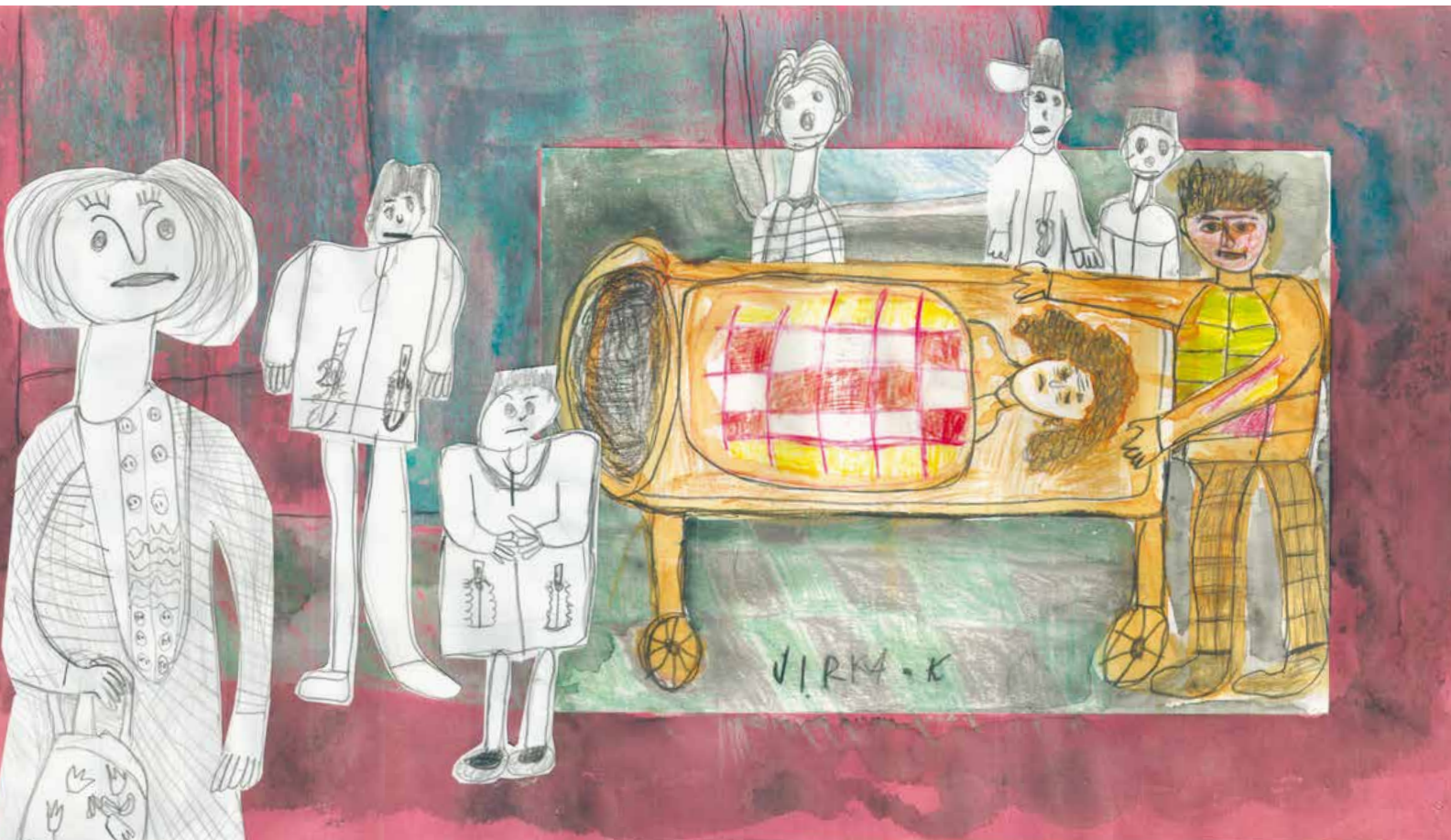
4. kat., 3. místo – Gita Tomková,
SŠ V Hatí, Černovice

Cena za kombinovanou techniku, Kiara Kandrová, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Cena za kombinovanou techniku, Filip Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Cena za kombinovanou techniku, Jiří Kandráč, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Cena za kombinovanou techniku, Gabriel Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Cena za kombinovanou techniku, Justin Ščuka, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Cena za kombinovanou techniku, Melisa Tulejová, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Úřad vlády České republiky

Projekt byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky
a Rady vlády pro národnostní menšiny

ROMANO SUNO dále děkuje za podporu Velvyslanectví USA v Praze,
Českým kamenolomům, s. r. o., Mattelu Czech Republic s. r. o. a Radce Tyslové.